

Prekoncepty dětí předškolního věku o tom, jak dítě přichází na svět

Sára Vítková

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Sára Vítková**
Osobní číslo: **H17871**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Prekoncepty dětí předškolního věku o tom, jak dítě přichází na svět**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury zabývající se prekoncepty dětí.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na zjišťování prekonceptů dětí předškolního věku o lidském těle.
Příprava metodiky výzkumné části, stanovení výzkumného problému a cílů výzkumu.
Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím metody analýzy dětské kresby a interview s dětmi.
Vyhodnocení získaných dat, interpretace výsledků výzkumu a zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Doulik, P. (2005). *Geneze dětských pojetí vybraných fenoménů*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně: Acta Universitatis Purkynianae.
Jančaříková, K. (2015). *Didaktické přístupy k přírodovědnému vzdělávání předškolních dětí a mladších žáků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
Kirk, S. (2007). Methodological and ethical issues in conducting qualitative research with children and young people. *International Journal of Nursing Studies*, 44(7), 1250-1260.
Robson, S., & Flannery Quinn, S. (2015). *The Routledge international handbook of young childrens thinking and understanding*. England: Routledge.
Wliegerová, A., & Dalajková, A. (2017). How Food is Processed in the Human Body or Children's Concepts of How the Digestive System Works. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 237, 1582-1587.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Petra Trávníčková**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 4. října 2019
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2020

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2019

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 17.4.2020

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

²⁾ Vysoká škola nevydělává zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Dizertiční, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být iž nejmeně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdaním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, učje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odjírá-li autor takového díla udělit svolení bez vědného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdětku jin dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdětku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předkládaná bakalářská práce je výzkumného charakteru a zabývá se prekoncepty dětí předškolního věku o tom, jak dítě přichází na svět. Teoretická část práce je zaměřena na vymezení základních pojmů, které souvisí s tématem dětských prekonceptů. Tato část slouží jako podklad pro zpracování empirické části. Výzkumná část práce je zpracována v kvalitativním designu s využitím metod interview s dětmi a analýzy dětské kresby. Cílem této práce je zjistit prekoncepty dětí předškolního věku o tom, jak dítě přichází na svět a následně tyto prekoncepty popsat. V závěru práce jsou vyhodnocena a interpretována výsledná zjištění.

Klíčová slova: dětské prekoncepty, miskoncepty

ABSTRACT

The presented bachelor thesis is of a research type qualitative design and deals with preconceptions of preschool children about how a child is born. The theoretical part of the thesis is focused on the definition of basic concepts, which is related to the topic of children's preconceptions. This part serves as a basis for the processing of the empirical part. The research part of the work is processed in qualitative design using methods of interviewing children and analysing children's drawings. The aim of this work is to find out preconceptions of preschool children about how a child born and then describe these preconceptions. At the end of the work, the resulting findings are evaluated and interpreted.

Keywords: children's preconceptions, misconceptions

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Petře Trávníčkové za odborné vedení, konzultace, za její čas, trpělivost, ochotu, motivaci, cenné rady a zkušenosti, které mi v průběhu zpracování této práce věnovala. Mé poděkování patří též paním učitelkám, dětem i rodičům, díky kterým mohla tato práce vzniknout. Velké díky patří taktéž mým nejbližším za jejich podporu a trpělivost.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

„Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat.“ — Jan Amos Komenský

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA DĚTSKÝCH PREKONCEPTŮ ..	12
1.1 KONSTRUKTIVISMUS.....	12
1.2 KONCEPCE J. PIAGETA.....	13
2 DĚTSKÉ PREKONCEPTY	15
2.1 PREKONCEPTY VS. MISKONCEPTY	16
3 JAK PŘISTUPOVAT K DĚTSKÝM PREKONCEPTŮM	18
3.1 GORDONŮV MODEL	18
4 METODY DIAGNOSTIKY DĚTSKÝCH PREKONCEPTŮ	21
4.1 POZOROVÁNÍ.....	21
4.2 INTERVIEW	22
4.3 ANALÝZA DĚTSKÉ KRESBY	23
5 VÝZKUM S DĚTMI	24
II EMPIRICKÁ ČÁST	28
6 VÝZKUM	29
6.1 VÝZKUMNÉ CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
6.2 VÝZKUMNÉ METODY.....	29
6.3 ETIKA VE VÝZKUMU	30
6.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	32
6.5 ETAPY VÝZKUMU	35
6.5.1 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	35
6.5.2 VSTUP DO TERÉNU	35
6.5.3 REALIZACE VÝZKUMU	36
6.5.4 PRŮBĚH VÝZKUMU	36
6.5.5 ANALÝZA DAT	36
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU	37
7.1 INTERPRETACE INTERVIEW A KRESBY	37
7.2 KATEGORIZACE INTERVIEW	56
7.3 SHRNUÍ ZJIŠTĚNÍ A DISKUSE.....	59
7.4 LIMITY VÝZKUMU	61
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM OBRÁZKŮ	66

SEZNAM PŘÍLOH.....67

ÚVOD

Dítě poznává a vnímá nejbližší okolí již od narození. Skrze myšlení si uvědomuje podněty i okolní svět. Díky těmto podnětům si utváří různé představy o okolním světě, ve kterém žije. Dítě poznává svět na základě svých vlastních zkušeností, které získalo během svého života. Prekonceptem tedy můžeme chápat to, jakým způsobem dítě na základě vlastní zkušenosti interpretuje svět.

Někteří učitelé mohou vnímat dětské prekoncepty jako jakousi překážku, jelikož se neshodují s vědeckými poznatky. Možná proto někteří učitelé s prekoncepty nechtějí pracovat a raději je nahradí pouze správnou odpovědí.

Téma týkající se prekonceptů jsem si vybrala proto, že mě odjakživa fascinovaly dětské teorie, díky kterým interpretují vlastní představy o světě. Dle mého názoru jsou prekoncepty u dětí v mateřských školách stále ignorovány. Myslím si, že by se měly prekoncepty dětí více podporovat, taktéž s nimi správně pracovat, jelikož jsou neodmyslitelnou součástí dítěte i jeho myšlenek, a také jsou základem poznání. Podle mě negování prekonceptů brzdí dítě v jeho vývoji. Taktéž si myslím, že učitelé v mateřských školách nejsou dostatečně informováni o tom, jak pracovat s dětskými prekoncepty. Samotná práce na toto téma je velmi zajímavá.

Cílem celé této práce je představit teoretická východiska, dětské prekoncepty i miskoncepty, možnost přístupu k dětským prekonceptům, vhodné metody umožňující diagnostiku prekonceptů, samotný výzkum i jeho zjištění a také vzniklá doporučení. Hlavním cílem empirické části je zjistit, jaké jsou prekoncepty dětí předškolního věku o tom, jak dítě přichází na svět. Z tohoto cíle vyplynuly i dílčí cíle. Popsat některé prekoncepty dětí předškolního věku o životě dítěte v matčině břiše a popsat strukturu prekonceptů ve vybrané skupině dětí předškolního věku.

Teoretická část této práce je rozdělena na pět kapitol. V první kapitole je představen jak konstruktivismus, tak i koncepce Jeana Piageta, který ke konstruktivismu neodmyslitelně patří, ke kterému se váže vědecké bádání, které se zabývá právě dětskými prekoncepty. Druhá kapitola se věnuje vymezení pojmu dětský prekoncept a miskoncept z pohledu více autorů. Třetí kapitola charakterizuje, jak je možné k dětským prekonceptům přistupovat. Blíže je vysvětlen Gordonův model, kdy učitel pracuje s dětskými prekoncepty a nevnímá je jako překážku v učení se dítěte. Vzhledem k tomu, že

cílem je mimo jiné upozornit na důležitost dětských prekonceptů, další kapitola se orientuje na zjišťování dětských prekonceptů pomocí vhodných metod. Výzkum s dětmi je velmi náročná záležitost, proto jsou v páté kapitole uvedeny jak rozdíly, tak i podobnosti provádění výzkumu s dětmi a dospělými.

Empirická část práce představuje kvalitativní design výzkumu s využitím metod interview s dětmi a analýzy dětské kresby. Participanty výzkumu bylo 16 dětí předškolního věku, ve věkovém rozmezí 4 až 7 let. Výzkum byl realizován pomocí metod interview s dětmi a analýzy dětské kresby. Klíčovou metodou bylo interview, jelikož většinou to, co děti zvládly vysvětlit, nezvládly zachytit tužkou na papír. V závěru práce jsou interpretovány výsledky výzkumu. Ty vykazují o tom, jaké mají děti předškolního věku prekoncepty o tom, jak dítě přichází na svět.

Problematika dětských prekonceptů není novým tématem. Odborníci uvádějí různé definice a návody na toto téma. Nicméně pro učitele mateřských škol je velmi obtížné se v celé problematice orientovat. V této práci se pokusíme přiblížit problematiku dětských prekonceptů předškolního věku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA DĚTSKÝCH PREKONCEPTŮ

Dětské prekoncepty vycházejí převážně, jak již bylo zmíněno, z kognitivního vývoje dítěte. Kognitivní vývoj představuje schopnost rozvíjet myšlení, mezi kterou patří také zpracovávání informací, a také celkově zdůrazňuje důležitost poznávacích procesů v lidské psychice a chování (Čáp & Mareš, 2007).

Interpretace dětí o světě kolem nich jsou úzce spjaty s jejich vnímáním a poznáváním. Tyto procesy můžeme zařadit do kognitivní psychologie. Kognitivní psychologie zdůrazňuje závažnost poznávacích procesů v lidské psychice a chování. Témata, kterými se kognitivní psychologie zabývá, jsou pozornost, vědomí, vnímání, paměť, řešení problémů, usuzování, rozhodování aj. (Průcha, Walterová, & Mareš, 2013, s. 127).

Dětské prekoncepty vyjadřují chápání světa dítětem. Prekoncept je vytvořen na bázi dosavadní zkušenosti a zážitku dítěte. Dá se tedy říci, že prekoncept dítěte vychází z kognitivního vývoje dítěte. Kognitivním vývojem se zabývá kognitivní psychologie. Konstruktivismus v podstatě vychází z kognitivní psychologie. Jedná se o směr, který klade důraz na proces konstruování poznatků před transmisivním vyučováním, tedy pouhým předáním hotových poznatků. V následující podkapitole bude tento směr přiblížen.

1.1 Konstruktivismus

K prekonceptům se váže směr, který se nazývá pedagogický konstruktivismus. Ten zdůrazňuje, že na straně dítěte vždy stojí zážitky, každodenní neškolní zkušenost, prekoncepty i miskoncepty (Rendl, 2008, s. 201). Konstruktivismus, stejně jako většina konstruktivistických didaktik inklinují k pojmu prekoncept. Ten můžeme chápat jako dětské porozumění světa, které je vytvořeno na bázi jejich vlastních dosavadních zkušeností a zážitků.

Oproti tomu klasický přístup chápe učební proces jako děj, při kterém sděluje učitel znalosti dětem, a ty se do nich otisknou ve stejné podobě, ve které je učitel podal. Tradiční škola se většinou zaměřuje především na frontální výklad a na memorování poznatků. Tím vytváří pro děti pasivní učební prostředí. Nezaměřuje se ale na pochoopení předložených informací. Děti si tak osvojí velké množství učiva, ale často je nedokáží využít v praxi (Kolaříková, 2018, s. 507).

Obecně můžeme říci, že konstruktivismus je postaven na prekonceptech dětí. Vlivem přímé zkušenosti jsou prekoncepty postupně napravovány. Mentální informační struktury přizpůsobujeme nebo měníme tak, aby odrážely nové zkušenosti a docházelo tak ke konstrukci nových významů z událostí, které se odehrály nebo odehrávají (Pasch, 1998 cit. podle Veřmiřovský & Oujezdský, 2014, s. 142).

V pedagogickém slovníku je pojem konstruktivismus uveden jako „*široký proud teorií ve vědách o chování a sociálních vědách, zdůrazňující aktivní úlohu subjektu v poznávání světa, význam jeho vnitřních předpokladů v pedagogických a psychologických procesech, důležitost jeho interakce s prostředím a společností*“ (Průcha, Walterová, & Mareš, 2013, s. 132). Dá se tedy říci, že konstruktivismus klade důraz na aktivní úlohu dítěte při poznávání světa (nikoliv na pasivní učební prostředí) a taktéž na vnitřní předpoklady dítěte.

Jak už bylo výše zmíněno, k prekonceptům se váže směr nazývaný konstruktivismus, který vychází z kognitivní psychologie. K pojmu prekoncept je taktéž spjat autor, který se zabýval dětskými prekoncepty a který je nejčastěji s pojmem prekoncept spojován.

V následujícím textu bude uveden autor, který se v minulosti zabýval vědeckým bádáním, které se věnovalo dětskému myšlení a tím pádem i dětským prekonceptům. Jean Piaget, autor, který se nejvíce váže k pojmu dětské prekoncepty. V nadcházejícím textu bude přiblížena jeho koncepce.

1.2 Koncepce J. Piageta

Jean Piaget, jeden z nejznámějších osobností, které se k prekonceptům váží. Zabýval se vývojem poznávání dětí. Jeho koncepce je jedna z nejvýznamnějších.

Doulík (2005, s. 15) tvrdí „*Piaget, na rozdíl od Vygotského, vychází z myšlenky, že vývoj a učení by měly být ve vzájemném souladu. Vývoj jedince je uskutečňován vztahem s prostředím a neustálou interakcí s ním. Tuto interakci lze pozorovat jak v biologické rovině, tak v rovině psychologické. Adaptace organismu, a tím i jeho vývoj, se děje dvěma komplementárními procesy, které jsou základem Piagetových teorií – jde o tzv. asimilaci a akomodaci*“ (Piaget, 1999 cit. podle Doulík, 2005, s. 15).

Asimilace je proces, který probíhá takovým způsobem, že objekty a jejich vztahy se zapojují do schémat chování dítěte, do jeho dosavadních zkušeností (Čáp & Mareš, 2001, s. 412).

Součástí vnitřního světa jedince se stávají tyto objekty vnějšího světa. Podstatou učení je podle Jeana Piageta vytváření asimilačních schémat, které jsou výsledkem asimilačních činností. Jedinec zvládne asimilovat pouze takové podněty zvnějšku, které odpovídají jeho dosavadním asimilačním schématům a jsou adekvátní úrovni jeho operačních prostředků (L' Held & B. Pupala, 1995 cit. podle Doulík, 2005, s. 15).

Akomodace je proces opačný, ale komplementární k asimilaci. Dosavadní struktury jedince, přijímající nové podněty, jsou jimi současně modifikovány a přizpůsobovány se prostředí. Oba procesy, asimilace i akomodace, jsou vzájemně podmíněné a je třeba je posuzovat společně (L' Held & B. Pupala, 1995 cit. podle Doulík, 2005, s. 15).

Asimilace i akomodace jsou v dynamické rovnováze. Dítě se snaží obnovit rovnováhu, jakmile dojde k její vychýlení (Čáp & Mareš, 2007, s. 412).

Shrnutí

V této kapitole byla uvedena teoretická východiska dětských prekonceptů, kam spadá směr konstruktivismus, který se zaměřuje na pojem prekoncept, jenž vychází z kognitivní psychologie a je postaven na prekonceptech dětí. Byla přiblížena koncepce J. Piageta, který vychází z myšlenky, že učení a vývoj dítěte by měly být ve vzájemném souladu a také uvádí pojem asimilace a akomodace. Jelikož často dochází k záměně pojmů prekoncept a miskoncept, tak budou tyto pojmy v následujícím textu charakterizovány.

2 DĚTSKÉ PREKONCEPTY

Dítě začíná poznávat a vnímat svět kolem sebe od prvních dnů svého života. Toto jeho poznávání je ryze spontánní. Nachází se totiž v různých situacích, pomocí kterých poznává jevy kolem sebe. Dětské poznávání světa je převážně zkušenostní, zážitkové a silně emocionálně zabarvené. Dětské interpretace jevů jsou mimořádně silné a často odolávají pokusům dospělých je změnit (Gavora, 1992, s. 95).

Pojem dětský prekoncept tedy vyjadřuje chápání světa dítětem, které je vytvořeno na bázi jejich dosavadních zkušeností a zážitků. Na prekoncepty je potřeba klást důraz během edukačního procesu. Jde o hlavní individuální charakteristiku každého učícího se jedince (Škoda & Doulík, 2011, s. 92).

Doulík (2005) objevil celkem 28 termínů dětského poznávání světa. Obvykle mívají dva základy – pojem teorie a pojem koncepce. Jelikož je dětské poznávání světa hodně specifické, můžeme narazit na spoustu termínů, která mají různá označení. Můžeme se setkat s pojmy jako například: naivní teorie dítěte, implicitní teorie dítěte, dětské naivní koncepce, dětské implicitní koncepce, dětské dosavadní koncepce, dětské alternativní koncepce nebo dětské mylné pojetí, tedy miskoncepce. Tento seznam, i když není kompletní, naznačuje že přiblížit se dětskému chápání světa není lehké (Mareš, 2013, s. 393-394).

Na základě představeného souboru různých termínů pro dětské prekoncepty tedy můžeme předpokládat, že se touto problematikou zabývá velké množství autorů. Pro tuto práci je stěžejní pojetí Mareše (2013, s. 395), který uvádí „*Dětské prekoncepty jsou svébytné představy o obsahu pojmů, které si vytváří dítě samo a které odpovídají vědeckému poznání. Dítě k nim dospívá na základě vlastních zkušeností. Vytváří si své ideje o tom, jaký je svět a jak funguje. Prekoncepty nemůžeme označit za chybné, jde spíše o předstupeň odborného obsahu pojmu, o předvědecké, alternativní pojetí, o předpojmové stadium. Od tohoto stadia vede cesta dál, až ke skutečnému pojmu.*“

A pojetí Pupaly (2010, s. 213), který uvádí „*Dětskými prekoncepty se definují základní a relativně koherentní vysvětlovací schémata, kterými si děti vysvětlují dění ve svém prostředí. Základním zdrojem jejich vzniku je přirozená lidská kognitivní aktivita, která se vyznačuje tendencí přepisovat dění okolo sebe významy a dělat si tak svět pro sebe smysluplným a zdůvodněným.*“

Můžeme si všimnout, že zatímco Mareš chápe dětské prekoncepty jako svébytné představy, vypovídající vědeckému poznání, které si dítě vytváří samo na základě vlastních zkušeností, Pupala vidí význam také v tom, že si děti vysvětlují dění ve svém prostředí právě díky prekonceptům neboli vysvětlovacím schémátům.

Interpretace jevů mají složku kognitivní, afektivní a konativní. Nejdůležitější složkou z edukačního hlediska je **kognitivní** neboli poznávací složka. Jedná se o porozumění jevu. Další je složka **afektivní**, vyjadřující vztah jedince k danému jevu, prožívání a hodnocení jevu. A v neposlední řadě i složka **konativní** neboli snahová (co s tím dělají ostatní děti, co s tím dělají dospělí atd.) (Mareš, 2013, s. 395).

Můžeme si všimnout, že na dětské prekoncepty pohlíží mnoho autorů z různého pohledu a že je toto téma velmi obsáhlé a náročné. A proto bude v následujícím textu vysvětlen pojem prekoncept a pojem miskoncept, protože často dochází k záměně těchto pojmů. Také zde budou uvedeny faktory, které se podílí na tvorbě prekonceptů.

2.1 Prekoncepty vs. miskoncepty

Pojem prekoncepty můžeme chápat jako individuální charakteristiky učícího se jedince. Jsou tvořeny všemi dosavadními vlivy a zkušenostmi, které na něj působily po celý jeho předchozí život. Mají zážitkovou povahu a velmi často jsou emocionálně zbarvené (Doulík & Škoda, 2003, s. 177).

Prekoncepty si dítě vytváří vlastním myšlením na bázi faktů, které jsou osobitými představami s vlastním obsahem a rozsahem (Doulík & Škoda, 2006, s. 231).

Během tvoření prekonceptů hraje roli celá řada aspektů. Jedná se o **exogenní faktory**, kam patří sociální, ekonomické, kulturní, náboženské, etnické a jiné vlivy. Poté **endogenní faktory**, které vycházejí z psychologických a psychosociálních charakteristik jedince. Vzhledem k tomu, jak různorodá paleta vlivů se podílí na utváření prekonceptů určitého pojmu, nelze o něm uvažovat pouze v kognitivní rovině. Prekoncept není tvořen pouze souborem znalostí, ale je uspořádaný daleko složitěji (Doulík & Škoda, 2003, s. 177).

Jančaříková (2015, s. 59) uvádí, že dítě se neučí pouhým zapamatováním poznatků, ale že jde o individuální, složitý a vnitřní proces. Podle ní je prekoncept prvotní představou dítěte o daném jevu. Uvádí také příklad prekonceptu „*Dítě se rodí mamince*

z *bříška*“. Věnuje se také pojmu miskonept. Ten vnímá jako mylnou představu o daném jevu, kterou si dítě vytvořilo. Jedná se o jakousi slepou uličku v poznávání světa, na rozdíl od prekonceptu. Rovněž uvádí příklad miskoneptu „*Děti nosí čáp*“. Tento miskonept musí být opuštěn, jelikož neslouží jako vhodný základ pro tvoření správných poznatků.

Doulík a Škoda (2003, s. 177) vymezují pojem miskonepty následovně „*Termín miskonepty jsou chápány spíše ve smyslu chybné představy učícího se jedince o daném pojmu. Přitom tato představa nemusí být vždy mylná.*“

Miskonepty jsou prekoncepty, které jsou z hlediska současného vědeckého poznání chybné (avšak ne z hlediska individuálního poznání samotného dítěte) (Doulík & Škoda, 2006, s. 231). Termín miskonepty se používá k popisu dětských prekonceptů, které mají vlastnosti nesprávných teorií. To znamená, že miskonepty se považují za dětské představy, které se liší od pojmů obecně přijímaných vědeckou komunitou (Kambouri, 2015, s. 3). Tyto miskonepty mohou znemožňovat porozumění danému učivu (Škoda & Doulík, 2011, s. 109).

Shrnutí

V této kapitole byl vysvětlen pojem prekoncept a pojem miskonept. Kdy prekoncept můžeme chápat jako představu dětí, která vzniká na bázi jejich dosavadních zkušeností, odpovídající vědeckému poznání. Zatímco miskonept chápeme spíše jako prekoncept, který je z hlediska současného vědeckého poznání chybný. Bylo přiblíženo, jak tyto pojmy můžeme chápat a jak na ně nahlíží různí autoři. V následující kapitole bude představena problematika, jak přistupovat k dětským prekonceptům. Přesněji budou vysvětleny dva modely, které se navzájem neshodují.

3 JAK PŘISTUPOVAT K DĚTSKÝM PREKONCEPTŮM

Na dětské prekoncepty může učitel reagovat několika způsoby. Bertrand zařazuje konstruktivismus do kognitivně psychologických teorií. Pro tuto práci je stěžejní směr, jenž považuje za jediný prostředek poznání vyjadřování prekonceptů, kdy učitel vytváří výchozí situaci s cílem přivést dítě k vyjádření jeho spontánního chápání skutečnosti, a poté učitel pracuje se skupinou, nebo celou třídou. Vyplývá diskuse, která dovede dítě na vhodné podněty, které mohou sloužit k přeměně dosavadního schématu. Tento směr neslouží k překonání prekonceptů, naopak napomáhá práci s prekoncepty a podporuje dětskou zvědavost (Bertrand, 1998, str. 71).

Bertrand ovšem uvádí i druhý směr, jehož podstatou je, že učitel nepracuje s prekoncepty dětí, jelikož je vnímá jako překážky v učení. Když dítě vyjádří svůj prekoncept, učitel má často sklon využít momentu a sdělit mu přímo „správné“ poznatky (Bertrand, 1998, s. 72). Ačkoliv tento směr nepracuje primárně s prekoncepty dětí, máme za to, že se v mateřských školách i nadále objevuje.

V nadcházejícím textu budou tyto dva směry blíže popsány. Jedná se o Gordonův model a model epistemologického rušení. Tyto modely jsou navzájem v rozporu.

3.1 Gordonův model

Gordonův model napomáhá práci s dětskými prekoncepty. Učitel dává prostor dětem k vyjádření prekonceptů a poskytuje dětem vhodné podněty pro přeměnu jejich schématu či konceptu.

Tento směr považuje za klíčové vyjadřování prekonceptů. Učitel tvoří výchozí situaci s cílem přivést dítě k vyjádření jeho spontánního chápání skutečnosti. Pak učitel pracuje se skupinami či celou třídou a vytváří takové prostředí, kde se setkávají nebo staví do protikladu různé reprezentace. Vyplývá diskuse, která dovede děti k získání odstupu od jejich vlastních idejí, případně k rozvinutí a někdy i reorganizaci těchto idejí (Bertrand, 1998, str. 71). První přístup tedy není o tom, že by učitel pouze stál na stupínku a přednášel svůj výklad, ale naopak o tom, že učitel poskytne dětem prostor pro jejich vyjádření.

Jak uvádí Gavora (1992, s. 98-99) „*Základem tohoto přístupu není negování, ale využívání naivních teorií dítěte. Tento přístup vychází z faktu, že interpretace dítěte nelze*

zanedbávat. I když jsou naivní, tvoří východisko pro osvojení si rozvinutějších poznatků.“

Gordonův model považuje za jednu z nejdůležitějších zásad učení interakce „starých“ a „nových“ vědomostí. Průběh učení je takový, že nové vědomosti staví na starších vědomostech, které si osvojil již dříve. Mechanicky přidávány k nim však nejsou. Platí i opačně vztah starých a nových vědomostí. Staré vědomosti jsou významně ovlivněné novými vědomostmi. Výsledkem toho je kvalitativně nový vědomostní systém (Gavora, 1992, s. 97-98).

Model epistemologického rušení

V souvislosti s předchozím textem je představen také model epistemologického rušení. Ačkoli tento model nepracuje s dětskými prekoncepty, je pro tuto práci významný, protože máme za to, že se stále objevuje v prostředí mateřských škol. Podstatou druhého směru je negování prekonceptů, a to z důvodu, že jsou prekoncepty vnímány jako překážky v učení se dítěte. Jedná se tedy o opak, jak přistupuje k dětským prekonceptům směr první.

„V první řadě má učitel často tendenci využít momentu, kdy docílil vyjádření prekonceptů, jako příležitost, aby dětem přímo sdělil „správné“ poznatky, ... Za druhé učitel příliš často podceňuje odolnost prekonceptů a pro překonání překážky pokládá za postačující, když předloží jeden jediný argument nebo jednu jedinou základní zkušenost“
Bertrand (1998, s. 72).

Gavora (1992, s. 97) popisuje tento model následovně *„V jádru tohoto přístupu je koncepce dítěte jako nedokonalá. Dospělý člověk naopak vystupuje jako dokonalá bytost. Cílem výchovy a vzdělávání je to, aby dítě nabylo vlastností dospělého člověka. Tento cíl je potřebné dosáhnout co nejdříve, proto je potřebné dětské poznávání urychlit.“*

Můžeme upozornit, že zatímco Bertrand poukazuje na to, že učitel má tendenci sdělovat dětem „správné“ poznatky a že nebere zřetel na to, jak moc silné dětské prekoncepty jsou, Gavora upozorňuje na to, že základem tohoto směru je vnímání dětských prekonceptů jako nedokonalých a vnímání dospělého člověka jako dokonalé bytosti.

Ovšem se ukazuje, že je obtížné přímým vysvětlením vyvrátit dosavadní představy dítěte, jelikož tento typ poznatku klade často odpor. Tento typ poznatku je zabudován

do koherentní a mnohem širší struktury. Tato struktura pracuje se svými vlastními logickými operacemi a vytvořila si své významové systémy (Bertrand, 1998, s. 73).

Shrnutí

V této kapitole byly vysvětleny dva směry přístupů k dětským prekonceptům. Blíže byl popsán Gordonův model, kdy učitel pracuje s prekoncepty dětí a dává dětem prostor k jejich vyjádření. Zkrátka je nevnímá jako překážku v učení. Taktéž byl charakterizován model epistemologického rušení, kdy učitel nepracuje s prekoncepty, jelikož prekoncepty vnímá jako překážku v učení se dítěte a na dětské prekoncepty nahlíží jako na nedokonalé. Pro tuto práci je však stěžejní směr první, který se zabývá prací učitele s prekoncepty dětí. V následující kapitole budou uvedeny metody, které se využívají k diagnostice dětských prekonceptů. Pro tuto práci byly stěžejní následující metody pozorování, interview a analýza dětské kresby.

4 METODY DIAGNOSTIKY DĚTSKÝCH PREKONCEPTŮ

Pokud je učitel otevřený práci s dětskými prekoncepty, má k dispozici nástroj, jak jasně vymezit základní pojmy jednotlivých tematických celků. Diagnostikou dětských prekonceptů se mohou zjistit případné miskoncepty, které znemožňují porozumění danému učivu. Jestliže učitel dokáže odhalit úroveň prekonceptů a případné miskoncepty, může poté efektivněji tvořit přípravy. Učitelé většinou dětské prekoncepty neznají a ani se je nesnaží zjišťovat, protože diagnostika dětských prekonceptů je velmi časově náročná. Je důležité zdůraznit také to, že znalost dětských prekonceptů by přiblížila školní vzdělávání běžnému světu dítěte, jeho reálnému životu (Škoda & Doulík, 2011, s. 109-113).

Diagnostika dětských prekonceptů není snadná. Nabízí se ale hned několik metod, které může učitel mateřské školy využít. Mezi jedny z nejdostupnějších patří například analýza dětských výkonů a výtvorů, interview s dětmi nebo pozorování. Tyto metody budou blíže představeny v následujícím textu.

4.1 Pozorování

Braun (2014, s. 61) definuje pozorování jako „*Záměrné a zaměřené vnímání a myšlení, jehož cílem je rozpoznání nejdůležitějších znaků pozorovaného subjektu, popř. i jeho příčin*“.

Podle Pupaly a Kollarikové (2010, s. 248) je pozorování sledování činnosti dítěte a její vyhodnocení. Pozorování je nejběžnější a nejčastější metoda diagnostikování dítěte učitelem. Učitelé mohou použít **nestrukturované pozorování**, kdy pozorují spontánní činnost, anebo konání dítěte v dané situaci. Během nestrukturovaného pozorování učitel nevstupuje do pozorování s předem připraveným pozorovacím nástrojem. Naopak o **strukturovaném pozorování** můžeme hovořit tehdy, kdy učitel už před začátkem pozorování ví velmi přesně, co a jak bude pozorovat. Zde má učitel připravený pozorovací nástroj – pozorovací systém. Tento pozorovací systém obsahuje přesný popis vlastností pozorovaných jevů a pravidel, jak tyto jevy identifikovat, zaznamenat a vyhodnocovat. V odborné literatuře se dále můžeme setkat s pozorováním **přímým**, kdy pozorovatel sleduje průběh činností osobně nebo s pozorováním **nepřímým**, které pozorovatel sleduje ze záznamu. Během přímého pozorování má být pozorovatel nejlépe v rohu učebny, aby nerušil pozorované osoby (Gavora, 2010, s. 96).

4.2 Interview

Při zjišťování dětských prekonceptů může mít interview podobu zcela volného povídání s dětmi. Vyžaduje klidné, nerušené prostředí, soukromí i čas. Interview nabízí velikou volnost při zjišťování subjektivních názorů, dovoluje jít do hloubky, pružně reagovat na nečekané odpovědi dětí, či na jejich mlčení (Doulík & Škoda, 2008, s. 30).

Gavora (2010, s. 136) ve své publikaci uvádí „*Interview patří mezi jednu z nejpoužívanějších výzkumných metod. Většinou se realizuje přímým kontaktem mezi výzkumníkem a zkoumanou osobou. Interview je výzkumnou metodou, která umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. U interview můžeme sledovat i některé vnější reakce respondenta a podle nich potom pohotově usměrňovat další průběh kladení otázek*“.

Podle Gavory (2010) slovo interview naznačuje, že se jedná o interpersonální kontakt, nejčastěji tváří v tvář. Někteří autoři uvádějí místo slova interview slovo rozhovor. Význam tohoto slova je rozsáhlý. Ne každý rozhovor je interview. Označení interview se využívá i v jiných jazycích, z toho důvodu se domníváme, že je přijatelný i pro češtinu. Obsah interview tvoří otázky a odpovědi. V interview se používají otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené. Gavora (2010, s. 136) ve své publikaci taktéž uvádí „*Dále se dává přednost interview před použitím dotazníku tehdy, když jsou respondenty osoby, které mají problémy se psaným slovem. Mohou to být mladší děti, které ještě v dostatečné míře neovládají čtení a psaní, dále to mohou být starší osoby, které mají zrakové problémy, dospělé osoby s nedostatečnou gramotností apod*“.

Individuální interview probíhá tak, že se setká učitel pouze s jedním respondentem, dítětem. Mezi výhody individuálního interview patří to, že respondent se spíše vyjádří k osobním tématům a je méně náročné z hlediska jeho vedení. Jako nevýhoda se udává časová náročnost, kdy oslovíte méně respondentů za kratší dobu (Gavora, 2010). Tato výzkumná metoda byla využita při realizování výzkumu této práce. Před zahájením samotného interview, byl brán zřetel na navození raportu. Podle Gavory (2010) **raport** znamená „*navázání přátelského vztahu a vytvoření otevřené atmosféry*“. Je nutné věnovat na začátku interview několik úvodních minut běžnému rozhovoru, nikoliv náhle začít. Důkazem toho, že nevznikl nutný raport jsou jednoslabičné odpovědi respondentů (Gavora, 2010, s. 136-202).

4.3 Analýza dětské kresby

Dětská kresba se dá s výhodou využít právě u dětí, pro které je leckdy jednodušším nástrojem, jak se vyjádřit. Prostřednictvím kresby, která je dětem velmi blízká, se můžeme dozvědět o vnitřním světě dítěte mnohem více než prostřednictvím interview. Překážkou je, že kvalitní rozbor dětské kresby je náročný a předpokládá předchozí výcvik posuzovatele (Čáp & Mareš, 2007, s. 430).

Kresba se často používá v kvalitativním výzkumu s dětmi jako metoda sběru dat, ale také jako prostředek k rozvoji vztahu mezi výzkumníkem a dítětem. Vědci ale zjistili, že některé děti nechtěly kreslit, jelikož to vnímaly jako test anebo se jim to zkrátka nelíbilo a taktéž, že mají děti omezenější slovní zásobu i porozumění slovům (Kirk, 2007, s. 1255-1256). V této práci byla tato metoda využita.

Podle Syslové (2018, s. 69) je analýza dětské kresby diagnostickou metodou, která dokáže pomoci učitelům porozumět vnitřnímu světu dítěte. Vypovídá o dětské kreativě a signalizuje stupeň vývoje dítěte. Je však potřebné vědět, že pouze jedna kresba nedokáže odhalit vše. Je dobré vnímat kresbu spíše jako doplnění dalších diagnostických metod.

Analýza dětské kresby má do určité míry projektivní charakter. Dítě do kresby vkládá vlastní představy o okolním světě a jeho vnímání, mnohdy i svá přání a dětské fantazie. Také může být dětská kresba ovlivněna například pod vlivem médií nebo sociokulturních tradic. Čím je dítě starší, tím kresba ztrácí na své originalitě a kreativě (Škoda & Doulík, 2011, s. 105-106).

Shrnutí

V této kapitole byly shrnuty nejvhodnější námi vybrané metody pro diagnostiku dětských prekonceptů. Jedná se o pozorování, interview a analýzu dětské kresby. Je dobré vědět, že diagnostika každého dítěte je velmi individuální. Některé dítě více řekne a nedokáže tužkou tolik zachytit na papír, jiné méně poví a více vyobrazí tužkou na papíře. Obecně lze říci, že diagnostika dětských prekonceptů je velmi náročná.

V následující kapitole bude charakterizován výzkum s dětmi, kde budou popsány také rozdíly a podobnosti při provádění výzkumu s dětmi a dospělými.

5 VÝZKUM S DĚTMI

Výzkum s dětmi se během let měnil. Zatímco dříve se výzkumníci orientovali spíše na dospělé, za posledních 15 let se navýšil počet výzkumů s dětmi či mladými lidmi (Morrow, 2008, s. 49).

Někteří vědci se domnívají, že pozorování by mohlo být nejvhodnější výzkumnou metodou. Jiní vědci ale zastávají názoru, že děti podle všeho nepřijmou dospělého jako jednoho z nich, nebo že budou jejich přítomnost ignorovat. Bylo navrženo, aby se děti více vyjadřovaly právě podle obrázků a příběhů. Vědci ale zjistili, že některé děti nechtěly kreslit, jelikož to vnímaly jako test anebo se jim to zkrátka nelíbilo. Dále také zjistili, že děti nemohly „říct“ ve svých obrazech všechno co chtěly, protože je omezovaly jejich kresebné schopnosti. Kreslení se používá jako metoda sběru dat, ale také jako prostředek k rozvoji vztahu mezi výzkumníkem a dítětem. V minulosti se polemizovalo o údajích získaných od dětí, protože se tvrdilo, že děti nevyvinuly schopnosti poskytovat věrohodné zprávy o svých dosavadních zkušenostech. Mezi dětmi a dospělými jsou prosté rozdíly, jako například to, že děti mají omezenější slovní zásobu i porozumění slovům. Předpokládá se, že mladší děti nebudou poskytovat užitečné údaje, a proto se pro výzkum stanovuje dolní hranice sedmi nebo osmi let věku dítěte (Kirk, 2007, s. 1255-1256).

Kirk (2007, s. 1258) uvádí ve své studii jak rozdíly, tak i podobnosti při provádění výzkumu s dětmi a dospělými.

Rozdíly při provádění výzkumu u dětí a dospělých jsou následující:

- Představa dítěte o světě se odlišuje od představ dospělých (různá kultura).
- Dospělí mají větší rozsah kognitivního vývoje.
- Dospělí mají rozsáhlejší úroveň komunikační kompetence.

Uvádí také podobnosti při provádění výzkumu s dětmi a dospělými:

- Respekt individuality.
- Nutnost vzít v úvahu skupinové rozdíly (pohlaví, věk, etnický původ atd.).
- Využití přijatelných výzkumných metod.
- Nezbytnost, aby výzkumník nevsouval své vlastní názory a interpretace.
- Nezbytnost opatřit informovaný souhlas.
- Ochránění před poškozením a zneužitím.

Při realizaci výzkumu s dětmi je nutné klást otázky, kterým věnujeme zvláštní pozornost, a to vzhledem k způsobu, jakým je dětství konstruováno a v konkrétních kulturních kontextech chápáno. K tomu, abychom mohli provést výzkum s dítětem, potřebujeme získat informovaný souhlas. Proto nejdříve vyjednááme s rodiči dítěte, a poté požádáme samotné dítě (Morrow, 2008, s. 51-54).

Informovaný souhlas udělují rodiče dítěte, pokud je mladší 16 let. Dalo by se říci, že rodiče mohou děti buď přinutit k účasti na výzkumu, anebo právě odmítnou, aby se jejich dítě účastnilo na výzkumu. Dospělí výzkumníci mají povinnost zaručit, že děti, které se podílely na výzkumu, nebyly poškozeny. Vědci musí být připraveni na negativní emoce (konflikt, vina, strach ze selhání), které se mohou u dětí objevit při účasti výzkumu (Kirk, 2007, s. 1252-1254). Je zjištěno, že pokud požádáme děti ve třídě o informovaný souhlas, mají tendenci všichni říct ano, i přes to, že se menšina vůbec nezúčastní. Proto musíme souhlas získat od každého dítěte zvlášť (Marrow, 2008, s. 56).

Shrnutí

Zjištění z této kapitoly pomohlo k tvorbě výzkumných strategií v empirické části práce. V této kapitole se pojednává o tom, jak dříve vnímali výzkumníci názory dětí a jak je tomu teď. Taktéž jsou zde vysvětleny metody, které se používají při výzkumu s dětmi. A v neposlední řadě jsou zde uvedeny rozdíly a také podobnosti při provádění výzkumu s dětmi a s dospělými.

Níže je vyobrazena tabulka, kde jsou shrnuty vybrané výzkumy, které se zabývají dětskými prekoncepty. Kritéria výběru výzkumů byla následující: 1) musí se jednat o kvalitativní výzkum, 2) nesmí být děti mladší 3 let a 3) nesmí být děti starší 10 let. V tabulce je uveden rok, kdy dané výzkumy vyšly a autor, který výzkum provedl. Dále zde jsou uvedené cíle výzkumu. Následuje metodologie výzkumu a také hlavní výzkumná zjištění. Pro tuto práci je důležitý článek od Žoldošové a Prokopa (zvýrazněn šedou barvou v tabulce), kde shledáváme shodné prvky. Zabývali se prekoncepty dětí o prenatálním vývoji dítěte. Cílem jejich výzkumu bylo prozkoumat, co děti ve věku 6-10 let vědí o prenatálním vývoji. Ve své studii použili taktéž metody interview a analýza dětské kresby z důvodu, že se tyto dvě metody navzájem doplňují. Hlavní výzkumná zjištění pojednávají o tom, že prekoncepty dětí o prenatálním vývoji se liší, ale nejen ve vztahu k věku. Dále uvádějí zjištění, že děti označují knihy a členy rodiny (hlavně rodiče) jako hlavní informační zdroje pro vytváření prekonceptů.

Rok, autor	Cíle výzkumu	Metodologie	Hlavní výzkumná zjištění
2017, Mária Belešová (Prekoncepty detí v predškolskom veku o funkcii a procese čítania a písania)	Cílem příspěvku bylo přinést zjištění o prekonceptech dětí v předškolním období (5-6 let), jak pojmají funkci čtení a psaní, jak probíhá proces čtení a psaní a kde děti získávají první zkušenosti s čtením a psaním.	Strukturované interview, analýza údajů (otevřené kódování)	Děti (5-6 let) disponují variabilními prekoncepty o čtení a psaní. Obecně se může konstatovat, že na utváření prekonceptů dětí se podílely především exogenní faktory (prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a kultura země, ve které dítě žije).
2017, Wiegerová Adriana, Dalajková Andrea (How Food is processed in the Human Body or Children's Concepts of How the Digestive System Works)	Cílem výzkumu bylo zjistit prekoncepty dětí (5-6 let) o trávicím systému v lidském těle.	Interview, analýza dětské kresby	Děti předškolního věku dělí trávicí systém na tři části: <ol style="list-style-type: none"> 1. Jak se jídlo dostane z úst do těla. 2. Skladování potravin. 3. Jak se jídlo dostane z těla.

<p>2015, Maria Kambouri (Investigating early years teachers' understanding and response to children's preconceptions)</p>	<p>Tento článek se zaměřuje na kyperskou výuku přírodních věd a zkoumá odpověď učitelů na prekoncepty dětí (3-6 let).</p>	<p>Polostrukturovaný rozhovor, dotazníky – Likertova stupnice, pozorování</p>	<p>Výsledkem je, že více než polovina učitelů souhlasí s tím, že je přijatelné, aby děti opouštěly vzdělávání v raném věku a stále měly prekoncepty a že to neovlivňuje učení a koncepční vývoj dětí.</p>
<p>2007, Kristina Žoldošová, Pavol Prokop (Primary Pupils' Preconceptions About Child Prenatal Development)</p>	<p>Prozkoumat, co děti ve věku 6–10 let vědí o prenatálním vývoji.</p>	<p>Interview, analýza dětské kresby</p>	<p>Zjistilo se, že rozdíly v prekonceptech (v závislosti na věku žáků) nejsou až tak významné. Objevily se výraznější rozdíly mezi žáky stejného věku. Děti označují knihy a členy rodiny (hlavně rodiče) jako hlavní informační zdroje pro vytváření prekonceptů.</p>

II. EMPIRICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

V empirické části této bakalářské práce byl realizován výzkum, který byl zaměřen na zjišťování prekonceptů dětí předškolního věku o tom, jak dítě přichází na svět.

Vzhledem k tématu a zkoumaným subjektům byl zvolen kvalitativní design výzkumu. Participanty tohoto výzkumu jsou děti předškolního věku (4 -7 let) v celkovém počtu 16.

6.1 Výzkumné cíle a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zjistit, jaké mají děti předškolního věku prekoncepty o tom, jak dítě přichází na svět.

Před realizací výzkumu jsem si vytyčila následující cíle:

- Zjistit, jaké jsou prekoncepty dětí předškolního věku o tom, jak dítě přichází na svět.

Dílčí výzkumné cíle:

- Popsat některé prekoncepty dětí předškolního věku o životě dítěte v matčině břiše.
- Popsat strukturu prekonceptů ve vybrané skupině dětí předškolního věku.

Z těchto stanovených cílů vycházejí výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka, vycházející z hlavního výzkumného cíle zní:

- Jaké mají děti předškolního věku prekoncepty o tom, jak dítě přichází na svět?

Dílčí výzkumné otázky:

- Jak děti předškolního věku popisují narození dítěte?
- Jak děti předškolního věku popisují život dítěte v matčině břiše?

6.2 Výzkumné metody

Práce je kvalitativního typu vzhledem ke zkoumanému tématu a participantům, kterými jsou děti předškolního věku. Byly zvoleny dvě základní metody **interview s dítětem** a **analýza dětské kresby** zabývající se o život dítěte v matčině břiše. Tyto metody jsou zvolené proto, že jsou přirozené pro děti předškolního věku.

Podle Švaříčka a Šed'ové (2007) používají kvalitativní výzkumníci interview a data z dokumentů. Cílem interview je získat detailní a komplexní informace. Ze získaných dat z dokumentů se provádí kvalitativní analýza a interpretace. Jde o hledání sémantických vztahů a spojování kategorií do logických celků (Švaříček & Šed'ová, 2007, s. 13-16).

Kresba se často používá v kvalitativním výzkumu s dětmi jako metoda sběru dat, ale také jako prostředek k rozvoji vztahu mezi výzkumníkem a dítětem (Kirk, 2007, s. 1256).

Při spojení kresby s interview je komentář dítěte velmi důležitý jako součást pochopení výtvaru. Dospělý může vidět ve vyobrazeném jevu úplně jiný význam, než samotné dítě (Syslová, 2018). Právě proto při pouhém podívání na dětskou kresbu nemůžeme říci, že takto si dítě představuje život dítěte v matčině břiše. Mnohdy děti nedokáží své představy ztvárnit na papír a jen je vyjádří slovně.

6.3 Etika ve výzkumu

Protože výzkumník provádí výzkum s lidmi a dále jej publikuje, musí dodržovat etické zásady výzkumu. Podle Gavory (2010) jsou etické zásady určitou normou chování, kterou se má výzkumník řídit při své práci.

Etické principy výzkumu se dotýkají témat, jako je anonymita, důvěrnost a informovaný souhlas. V následujícím textu budou tyto témata stručně popsány.

Anonymita se očekává zejména u dotazníku, kde respondent neuvádí své jméno. **Důvěrností** je myšleno to, že se nezveřejní žádné informace, díky kterým by bylo možné identifikovat účastníka výzkumu. Jedná se jak o ochranu zkoumaného jedince, tak i o ochranu výzkumníka. Výzkumník by měl ujistit všechny účastníky výzkumu, že zachová důvěrnost a taktéž to musí následně dodržet (Průcha & Švaříček, 2009, s. 99).

Pokud dítě při výzkumu uveřejní jakoukoliv informaci, která napovídá, že on, nebo jiné dítě by mohlo být „ohroženo“, věnuje se pozornost hranici důvěrnosti (Kirk, 2007, s. 1254).

Před zahájením výzkumu si musí výzkumník opatřit **informovaný souhlas** účastníků, který by měl být zdokumentován (vyplněný formulář, nahrávka na diktafonu). Souhlas má za účel, že je účastník výzkumu pravdivě seznámen s dopadem své účasti na vý-

zkumu. Po seznámení se souhlasem se účastník svobodně rozhodne, zda se chce výzkumu účastnit. Výzkumník je také povinen sdělit účastníkům, že mají právo kdykoliv bez udání důvodu odstoupit od podílení se na výzkumu. Velkou chybou je zatajení důležitých informací a záměrné klamání účastníkům z důvodu, že se výzkumník obává, že by jinak nezískal souhlas k provedení výzkumu (Průcha & Švaříček, 2009, s. 100).

Aby se anonymita a důvěrnost účastníků výzkumu chránila, doporučují etické směrnice jednotlivá jména účastníků maskovat a použít **pseudonymy** (Morrow, 2008, s. 58). V této práci byly taktéž reálná jména dětí změněna na tzv. pseudonymy.

Gavora (2010) sepsal tyto etické zásady:

1. **Účast ve výzkumu musí být dobrovolná.** Zkoumaná osoba nesmí být do výzkumu nucena. Výzkumník nesmí využít jakýkoliv nátlak k získání souhlasu s účastí ve výzkumu. Zkoumaná osoba může kdykoliv odstoupit z výzkumu.
2. **Důležité je také informování o výzkumu,** které provedeme před zahájením výzkumu. Výzkumník musí srozumitelně předat informace zkoumané osobě, co je její úlohou ve výzkumu, jaké jsou časové a další podmínky, v nichž se výzkum uskuteční. Také jim předá informace o publikování údajů.
3. **Informovaný souhlas.** Potřebné je taktéž před začátkem výzkumu, aby výzkumník spolu se zkoumanou osobou podepsali písemný dokument, tzv. informovaný souhlas. Ten zahrnuje základní údaje o výzkumu a jak účinkuje zkoumaná osoba v něm. Jakmile zkoumaná osoba souhlas podepíše, dává tím najevo, že účast ve výzkumu schvaluje. Pokud je zkoumanou osobou dítě, musí tento souhlas podepsat rodič nebo zákonný zástupce.
4. **Další důležitou zásadou je neublížování.** V průběhu výzkumu nesmí dojít k psychickému či fyzickému ublížení zkoumané osoby. Výzkumník nesmí dopustit, aby došlo k jakékoliv formě ublížování (frustrace, nadměrná únava nebo vyčerpání).
5. **Výzkumník může požadovat od zkoumané osoby pouze takové informace, které se shodují s etickými normami.** To znamená, že nesmí vnucovat otázky, kterými vyžaduje společensky nevhodné chování.
6. **Výzkumník musí zachovat důvěrnost informací o zkoumané osobě ve výzkumu.** Jedná se převážně o osobní údaje, které musí výzkumník považovat

za důvěrné a nesmí je zveřejňovat. Jde jak o jméno, příjmení tak i název instituce. Výzkumník v případě potřeby označení zkoumaných osob použije kód nebo pseudonym.

7. **Poslední důležitou etickou zásadou je korektní zpracování dat výzkumníkem.** Výzkumník nesmí získané výzkumné informace, jakkoliv měnit, vypouštět, vynechávat nebo dokonce vymýšlet.

Všechny výše zmíněné etické zásady byly při realizaci výzkumu dodrženy.

6.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor se skládá z 16 participantů. Jedná se o děti předškolního věku (4-7 let). Celkem tvoří tento výzkumný soubor 10 dívek a 6 chlapců. Participantů byli vybráni na základě těchto kritérií: 1) musí se jednat o děti předškolního věku, 2) děti nesmí být mladší 4 let, 3) děti nesmí být starší 7 let, 4) děti musí mít těhotnou maminku, nebo mladšího sourozence, kterému jsou maximálně 2 roky.

Jedná se o děti z různých mateřských škol ve Zlínském kraji. S některými dětmi byl výzkum prováděn individuálně, mimo prostředí mateřské školy. Jména dětí jsou kvůli etice výzkumu smyšlené.

Charakteristika participantů výzkumu:

Ema (5 let)

Dívka je velmi hravá. Nejvíce si povídá na procházce. Podle paní učitelky je v kolektivu dětí nevýrazná, tichá, nekonfliktní. V mateřské škole nejraději kreslí a je ráda v kolektivu děvčat. Nenavštěvuje žádný kroužek. Je z úplné rodiny. Má mladšího bratra, kterému je měsíc. Matka je na mateřské dovolené a otec pracuje jako dělník.

Anastázie (5 let)

Podle paní učitelky je dívka pečlivá, tichá, klidná a nevýrazná. Snadno se začleňuje v kolektivu dětí. V mateřské škole ráda kreslí nebo skládá puzzle. Navštěvuje plavání a angličtinu. Je z úplné rodiny. Doposud nemá žádného sourozence. Matka je na mateřské dovolené, v 7. měsíci těhotenství a otec má vlastní firmu, podniká.

Vendula (5 let)

Dívka je podle paní učitelky svědomitá, inteligentní a ráda se stará o ostatní děti. S radostí velí v kolektivu dětí. V mateřské škole ráda skládá stavebnice, puzzle, kreslí a prohlédá si knihy. Navštěvuje taneční kroužek. Je z úplné rodiny. Má mladšího bratra, který má 5 měsíců. Matka je na mateřské dovolené, jinak pracuje jako účetní. Otec pracuje jako dělník.

Zdeněk (7 let)

Chlapec je citlivý, učenlivý, svéhlavý. Rád komunikuje. V mateřské škole rád kreslí a skládá stavebnice. Chodí do fotbalu. Je z neúplné rodiny. Má mladší sestru, která má 10 měsíců. Matka je na mateřské dovolené. Otec podniká.

Josefína (4 roky)

Dívka je tichá, klidná. V mateřské škole ráda zpívá písničky, učí se básničky a hraje si na princezny. Kroužky nenavštěvuje. Je z úplné rodiny. Doposud nemá žádného sourozence. Matka je na mateřské dovolené, v 8. měsíci těhotenství, jinak pracuje jako učitelka v mateřské škole. Otec je dělník.

Lenka (5 let)

Dívka je citlivá, tišší, v kolektivu velmi oblíbená. V mateřské škole si ráda hraje s panenkami, maluje, vyrábí, tvoří, lepí nebo skládá. Kroužky nenavštěvuje. Je z úplné rodiny. Má starší sestru, která má 7 let a chodí do 2. třídy základní školy. Matka pracuje v kanceláři a je v 5. měsíci těhotenství. Otec pracuje také v kanceláři.

Jasmína (6 let)

Podle paní učitelky je dívka klidná, ostýchavá, poslušná, důsledná, pečlivá a perfekcionista. V mateřské škole si nejraději kreslí. Kroužky nenavštěvuje. Je z neúplné rodiny. Doposud nemá žádného sourozence. Matka dělá kosmetičku a je ve 3. měsíci těhotenství. Otec pracuje na benzinové stanici.

Valentýna (5 let)

Podle paní učitelky je dívka kamarádká a ráda pomáhá ostatním. V mateřské škole si ráda kreslí nebo hraje s ostatními dětmi. Navštěvuje plavání a angličtinu. Je z úplné rodiny. Má mladší sestru, která má 1 rok a 5 měsíců. Matka je na mateřské dovolené. Otec pracuje jako dělník.

Ondřej (6 let)

Podle paní učitelky je chlapec klidný a v kolektivu velmi oblíbený. V mateřské škole si nejčastěji staví stavebnice anebo autodráhy. Kroužky nenavštěvuje. Je z úplné rodiny. Má starší sestru, která má 10 let a navštěvuje místní základní školu. Taktéž má mladšího bratra, kterému budou 2 roky. Matka je na mateřské dovolené. Otec pracuje jako technik.

Štefan (6 let)

Chlapec je velmi klidný a snaživý. V mateřské škole si nejraději hraje s legem. Navštěvuje hudební kroužek. Je z úplné rodiny. Má mladší sestru, které budou 2 roky. Matka je na mateřské dovolené, jinak pracuje jako sociální pracovnice. Otec je zaměstnán jako dělník v zahraničí.

Sandra (6 let)

Podle paní učitelky je dívka samotářská a technický typ. V mateřské škole si ráda hraje s auty. Navštěvuje angličtinu a hraje fotbal. Je z úplné rodiny. Má mladší sestru, která má 1 rok a 6 měsíců. Matka je na mateřské dovolené, jinak pracuje jako úřednice. Otec je zaměstnán jako dělník.

Tomáš (5 let)

Podle paní učitelky je chlapec kamarádský, občas hlučný a nesoustředěný. V mateřské škole si nejčastěji hraje s auty nebo stavebnicemi. Kroužky nenavštěvuje. Je z úplné rodiny. Má mladší sestru, která má 1 rok. Matka je na mateřské dovolené. Otec pracuje jako dělník.

Nikol (4 roky)

Dívka je samostatná, perfekcionistka a v kolektivu oblíbená. V mateřské škole si nejraději vykresluje omalovánky nebo hraje s panenkami. Navštěvuje taneční kroužek. Je z úplné rodiny. Má mladší sestru, která má 1 rok. Matka je na mateřské dovolené. Otec pracuje jako dělník.

David (4 roky)

Chlapec je podle paní učitelky klidný, samostatný a nerad se zapojuje do kolektivu. V mateřské škole si nejraději skládá puzzle či lego. Kroužky nenavštěvuje. Je z úplné rodiny. Má mladší sestru, které jsou 2 měsíce. Matka je na mateřské dovolené. Otec pracuje jako dělník.

Radomír (5 let)

Chlapec je podle paní učitelky temperamentní, v kolektivu oblíbený a respektující autority. V mateřské škole si rád kreslí, či skládá lego. Kroužky nenavštěvuje. Je z úplné rodiny. Má mladšího bratra, kterému jsou 3 měsíce. Matka je na mateřské dovolené, jinak pracuje jako učitelka základní školy. Otec pracuje jako dělník.

Viktorie (4 roky)

Dívka je aktivní a kamarádká. V mateřské škole si nejraději hraje v kuchyňce s kamarádkami, nebo s panenkami. Kroužky nenavštěvuje. Je z úplné rodiny. Má mladší sestru, která má 9 měsíců. Matka je na mateřské dovolené. Otec pracuje jako dělník.

6.5 Etapy výzkumu

Empirická část výzkumu byla realizována v mateřských školách ve Zlínském kraji, ale i mimo prostředí mateřské školy. Celkový počet participantů tvořilo 16 dětí předškolního věku (4-7 let). Níže jsou rozepsány jednotlivé etapy výzkumu podle toho, jak se při realizaci výzkumu postupovalo.

6.5.1 Příprava výzkumu

Nejdříve byly zvoleny na základě výzkumu adekvátní metody. Poté byly stanoveny výzkumné cíle. Ty nás celou dobu výzkumu doprovázely. Z hlavního výzkumného cíle byly vyvozeny hlavní výzkumné otázky. Dále byly určeny dílčí výzkumné cíle i otázky. Taktéž byl vypracován informovaný souhlas pro rodiče dětí. A v neposlední řadě proběhl výběr vhodných participantů. Participantů byli vybráni na základě následujících kritérií: 1) musí se jednat o děti předškolního věku, 2) děti nesmí být mladší 4 let, 3) děti nesmí být starší 7 let a 4) děti musí mít těhotnou maminku, nebo mladšího sourozence, kterému jsou maximálně 2 roky.

6.5.2 Vstup do terénu

Samotný výzkum byl realizován v různých mateřských školách ve Zlínském kraji. S některými dětmi byl výzkum proveden mimo prostředí mateřské školy. Místo výzkumu bylo jak formální, tak i neformální. Před samotným výzkumem jsem mateřské školy navštívila, abych se seznámila s dětmi, prostředím i učitelkami. Jedna z mateřských škol mi byla blízká, jelikož jsem ji v dětství sama navštěvovala.

6.5.3 Realizace výzkumu

Na začátku byl vždy osobně předán k podpisu rodičům informovaný souhlas. Je nutné, aby rodiče věděli, s kým budou jejich děti výzkum provádět a také, aby jim případné nejasnosti, nebo otázky byly vysvětleny. Po udělení souhlasu rodičů, (který poskytli všichni z rodičů), následoval samotný výzkum, který probíhal vždy na místě, kde jsem byla sama s dítětem, a nikdo nás nerušil. Interview i kresba s dětmi tedy probíhaly individuálně.

6.5.4 Průběh výzkumu

Průběh výzkumu probíhal vždy velmi podobně, bez ohledu na mateřskou školu. Ráno v 7 hodin jsem dorazila do mateřské školy. Když přišly děti, které se mnou měly realizovat výzkum, šla jsem za nimi do šatny. Tam jsem s rodiči vyřídila informovaný souhlas. S dětmi jsem si ještě chvíli hrála. Po svačině jsem s každým dítětem individuálně provedla interview i kresbu. Na místě jsem měla připravené psací potřeby – pastelky, papír formátu A4 a diktafon, který je součástí mého mobilního telefonu. Vždy jsem se snažila sedět tak, abych měla oči v úrovni dítěte. Když za mnou dítě přišlo, vyzvala jsem ho, aby si ke mně sedlo. Navzájem jsme se představily. Poté jsem se ho ještě zeptala, zda se chce výzkumu zúčastnit. Také jsem mu řekla, že může kdykoliv z výzkumu odstoupit, bez jakéhokoliv důvodu. Před samotným interview jsem se snažila navodit raport a to tak, že jsem nezačala ihned interview, ale spíše úvodním rozhovorem s dítětem. Když jsem měla pocit, že je nutný raport navozen, už jsem dítě požádala, aby mně nakreslilo na papír svoji maminku. A podle potřeby jsem rozvinula konverzaci. Odpověď dítěte jsem vždy zopakovala a snažila se navázat další otázkou. Odborné výrazy jako těhotenství, porod apod. jsem použila až v momentě, kdy dítě samo tento termín pojmenovalo. Časové rozmezí interview a kresby jsem neměla nijak předem vymezeno. Každé interview a kresba byly z hlediska času odlišné. Nejkratší interview trvalo 3 minuty, zato nejdelší 24 minut.

6.5.5 Analýza dat

Po realizaci výzkumu v mateřské škole byla získaná data z rozhovorů a kreseb dětí zpracována. Interview z diktafonu byly přepsány do textové podoby neboli transkriptu. Z textu vznikly jednotky, ke kterým byly přiděleny kódy. Následně vznikly kategorie.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

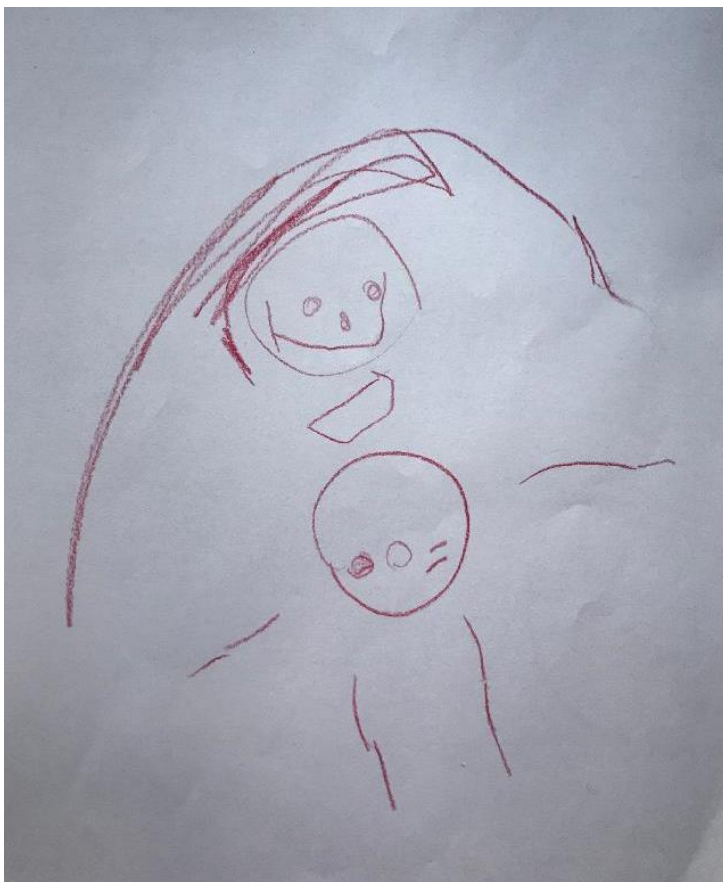
V této kapitole bude postupně představeno celkem 16 participantů ve věku 4 až 7 let. U každého participanta je uveden pseudonym vzhledem k etice výzkumu, věk participanta a přiložena ukázka kresby i interview dítěte. Z těchto kreseb a interview vznikly celkem 4 kategorie. Ty jsou blíže rozepsány v další kapitole.

7.1 Interpretace interview a kresby

V této podkapitole budou detailně představeny jednotlivé interpretace. Dětské prekoncepty o tom, jak dítě přichází na svět jsou interpretovány pomocí kresby a interview s dítětem. Při spojení interview a kresby se získají kompletní informace než při využití pouze jedné z uvedených výzkumných metod. Dá se říci, že pokud dítě nedokázalo něco znázornit na papíře, tak to vyjádřilo slovně a naopak. Obě zmíněné metody jsou dětem předškolního věku velmi přirozené.

Dokumenty jsou seřazeny tak, aby se kresby shodovaly s interview a odpověďmi dětí. U každé přiložené ukázky kresby a interview je napsané fiktivní jméno, tzv. pseudonym a věk dítěte. Pod pseudonymem můžete spatřit kresbu dítěte a také ukázané interview.

Nelze jednoznačně při pohledu na kresbu či interview říci, jaké jsou dětské interpretace. Pokud dítě nedokázalo přesně zachytit své představy na papír, tak jej doplnilo právě pomocí interview.

Ema (5 let)

Emu jsem na začátku požádala, aby mi nakreslila svou nejoblíbenější pastelkou na papír maminku, jak si ji pamatuje, když měla Tomáška ještě v břichu (mladší bratr má 1 měsíc). Ema kreslila, soustředila se a začala se mnou komunikovat, až dokreslila celý obrázek. I když jsem jí dávala během toho, co kreslila otázky, nebo ji požádala, aby mi říkala, co právě kreslí, vůbec nereagovala. Ema byla celou dobu hodně zamlklá. Teprve, až jsem měla pocit, že je s obrázkem u konce, jsem se jí zeptala, co nakreslila. Odpověděla mi, že oči. Tak jsem se jí zeptala, co ještě jiného nakreslila kromě očí. Odpověděla, že nakreslila ještě nos a pusy. Tak jsem ukázala na kulatý kruh a zeptala jsem se jí: „*A tady toto je co?*“ Ema mi odpověděla: „*bříško.*“ Na otázku, jestli měla maminka tak velké břicho, pouze kývala hlavou, že ano. Když jsem se zeptala, proč měla maminka břicho tak velké, ihned mi odpověděla: „*protože tam byl Tomík.*“ Na to jsem hned navázala otázkou: „*A jak se tam dostal?*“ Na tuto otázku Ema ihned odpověděla: „*Pan doktor ho tam dal.*“ „*Aha a jak se dostal teda ven?*“ navázala jsem otázkou. Ema mi odpověděla: „*Pan doktor ho vyndal.*“ Poté jsem se snažila dále ptát ohledně malého bratra, jaké to bylo, když se narodil, co dělal celé dny, ale Ema už neodpovídala, nebo jen kývala rameny, a tak jsem interview ukončila.

Anastázie (5 let)

Anastázii jsem řekla, aby si vybrala svou oblíbenou barvu v pastelkách. Zvolila si červenou. Vzhledem k tomu, že má těhotnou maminku, požádala jsem ji, ať mi nakreslí maminku, jak teď vypadá, jak si ji pamatuje. Anastázie mi během kreslení neodpovídala, plně se soustředila. Až dokreslila celou tuto postavu, zeptala jsem se jí, co nakreslila. Na to mi odpověděla, že maminku. Když jsem ukázala na trup a zeptala se, jestli je tady toto matčino břicho, Anastázie pouze kývala hlavou, že ano. Tak jsem ji požádala, aby mi ukázala, jak velké břicho teď maminka má. Anastázie ukazovala prstem na papír v oblasti břicha, které sama nakreslila. Navázala jsem otázkou: „*A proč má maminka takové břicho?*“ Na to mi Anastázie odpověděla: „*Protože tam miminko vyrůstlo.*“ Tak jsem se zeptala, kde to miminko teda přesně je. Anastázie mi odpověděla: „*V bříšku.*“ Na mou otázku, jak se miminko dostalo do břicha mi řekla, že neví. Když jsem se Anastázie zeptala, jak se dostane miminko z břicha ven, tak nedokázala odpovědět, jen mi sdělila, že miminko půjde ven až na jaře. Zkusila jsem ještě položit pár otázek co dělá miminko v bříchu, nebo jaké by chtěla jméno pro sestřičku, ale už začala odpovídat pouze že neví, a tak jsem interview včas ukončila.

Vendula (5 let)

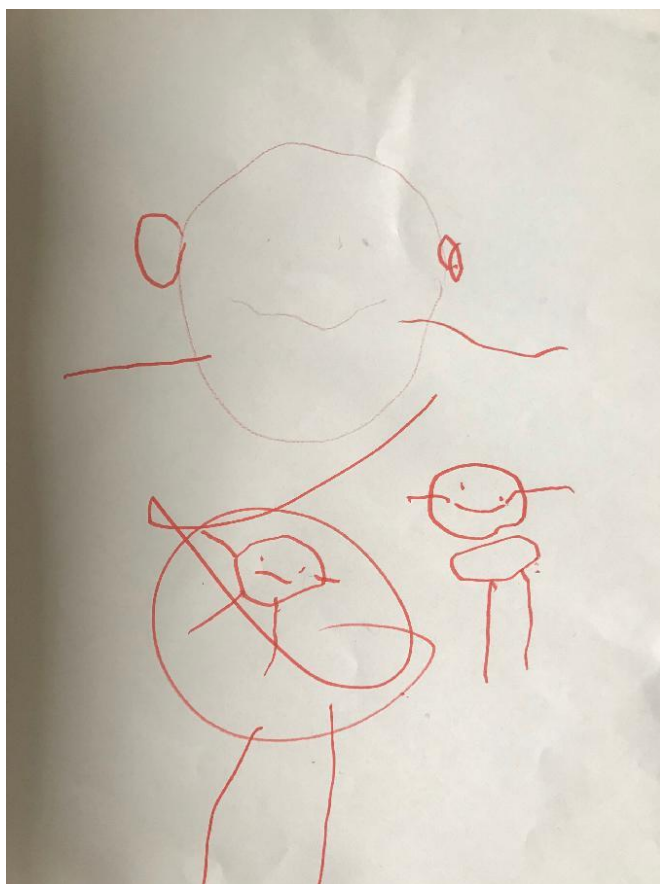
Vendulka má mladšího bratra, který má 5 měsíců, takže jsem jí poprosila, aby mi nakreslila maminku, jak vypadala, když nebyl bratr ještě na světě. Jelikož jsem měla už zkušenost s předchozími kresbami a interview s dětmi, počkala jsem, až Vendulka dokreslí a teprve jsem jí řekla, aby mi popsala, co všechno na obrázku je, co nakreslila. Odpověděla: „*maminka*.“ Tak jsem se ptala dál, co všechno má maminka na obrázku. Odpověděla, že oči, nos, pusku, vlasy a ruce. Ukázala jsem na břicho a zeptala jsem se: „*Tady to měla teda břicho?*“ Vendulka pouze kývala hlavou, že ano. Tak jsem se zeptala, jak to, že měla maminka takové velké břicho. Na to neodpověděla, vypadalo, že hodně přemýšlí. Tak jsem navázala: „*Co měla maminka v bříšku?*“ a na to už Vendulka odpověděla: „*bráchu*.“ Když jsem se zeptala, co tam brácha dělal, vůbec neodpověděla a začala dokreslovat miminko v bříše. Na mou otázku, jak se dostal brácha do břicha mi nedokázala odpovědět. Zato na otázku, jak se dostal brácha ven mi odpověděla: „*To ho museli vytáhnout*.“ Zeptala jsem se, kdo miminko vytahoval. Vendulka chvíli přemýšlela, a poté mi odpověděla: „*pan doktor*.“ Poté, co už mi na otázky neodpovídala, nebo jen kývala rameny, jsem interview ukončila.

Zdeněk (7 let)

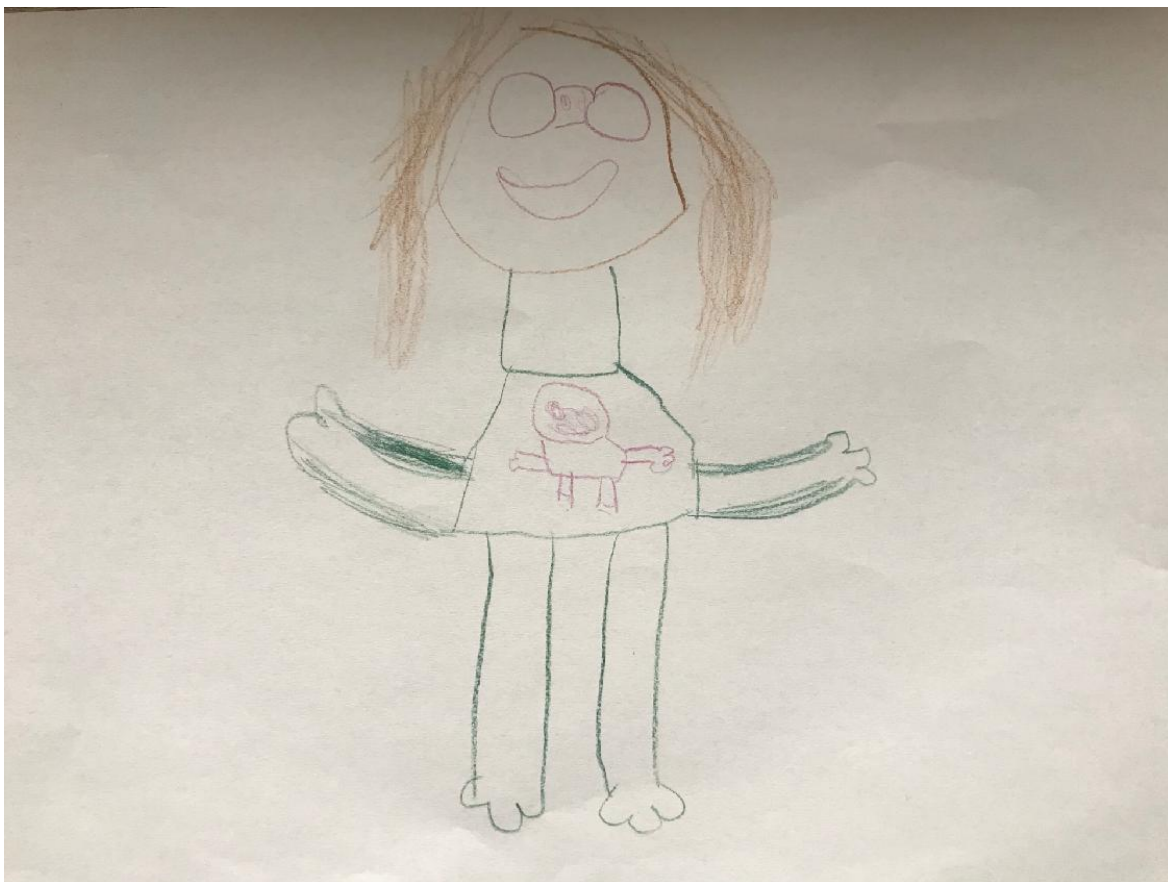
Zdeněk má mladší sestru, která má 10 měsíců. Stejně jako ostatní děti, jsem i Zdeňka požádala, aby mi nakreslil maminku, jak vypadala, když ještě sestra nebyla na světě. Zdeněk mi jako jediný odpověděl, že bude chvíli přemýšlet, jak to namaluje. Celkově dlouho přemýšlel jak při kreslení, tak při odpovědích. Řádně si vše promýšlel a byl opatrný na odpovědi. Také dost často říkal, že se mu to nepovedlo nakreslit, nebo se smál, jak to nakreslil. Poté, co začal kreslit, tak jsem se ho zeptala, co kreslí. Odpověděl mi: „*tu mamku.*“ Zeptala jsem se ho, co tam ještě mamce chybí a řekl mi, že vlasy a dodal, že ještě břicho. Nakreslil veliké břicho a v něm miminko. Tak jsem hned navázala: „*Co bylo v břichu, když ho měla maminka tak veliké?*“ odpověděl mi: „*miminko.*“ Na otázku, jak se dostalo miminko do břicha mi nedokázal odpovědět a řekl mi, že mu to mamka sice říkala, ale že už to zapomněl a že si teď nemůže vzpomenout. Tak jsem ho zkusila navést a zeptala jsem se: „*A jela někam mamka s břichem?*“ na to mi ihned odpověděl: „*do nemocnice.*“ Na otázku, jak se dostalo miminko z břicha ven mi řekl, že mu pomohl pan doktor. Zeptala jsem se, jestli mu toto taky mamka říkala a na to mi pověděl, že to ví. Poté chtěl na obrázek ještě dokreslit nemocnici, do které podle něj jela maminka s miminkem a tím interview bylo u konce.

Josefina (4 roky)

Josefině jsem na začátku řekla, aby mi nakreslila maminku, jak teď vypadá, jelikož je v 8. měsíci těhotenství. Josefina si vybrala svoji oblíbenou červenou pastelku a začala kreslit. Jako jedna z mála dětí mi postupně říkala, co nakreslila a kresbu komentovala. Když nakreslila velké břicho, tak jsem na to rovnou navázala, co má maminka ve velikém břichu, co se jí brzy narodí. Josefina odpověděla: „*miminko*.“ A začala kreslit miminko vedle postavy a popisovat ho, například: „*Toto má miminko hlavičku*.“ Tak jsem se zeptala, kde to miminko teda vůbec je a na to mi odpověděla: „*V bříšku*.“ Požádala jsem ji, aby to miminko nakreslila a na to odvětila: „*Nejde vidět*.“ Tak jsem jí řekla, že ho klidně může nakreslit do bříška, když tam je a na to mi odpověděla: „*Ono může být venku a potom zase v bříšku*.“ Na otázku, co dělá miminko v bříšku mi Josefina odpověděla: „*Tam má malý bazének a celý den se tam koupe*“. Když jsem zkusila odpověď rozvést, zda tam dělá miminko i něco jiného, Josefina už odvedla téma a začala mluvit o tom, jak stavili miminku doma postel. Na mou otázku, jak se dostane miminko z břicha ven mi odpověděla: „*On se narodí v nemocnici. Tam je zákaz návštěv*.“ Ovšem na mou otázku, jak se dostalo miminko dovnitř břicha mi odpovědět nedokázala a na vše říkala, že neví, a tak jsem interview ukončila.

Lenka (5 let)

Lenku jsem tak, jako ostatní děti hned na začátku požádala, aby si vybrala svou oblíbenou barvu a nakreslila mi maminku, jak teď vypadá, jelikož je v 5. měsíci těhotenství. Vybrala si růžovou, ale hned potom ji položila, vzala si hnědou barvu a začala kreslit vlasy. Chvíli kreslila a pak jsem se jí zeptala, co nakreslila, jelikož při kresbě neodpovídala, nebo jen kývala hlavou. Řekla mi, že nakreslila oči. Tak jsem se zeptala, co dál ještě nakreslila a na to mi řekla, že nos, pusku a krk. Na otázku, co dalšího má maminka na obrázku odpověděla: „*bříško*.“ Zeptala jsem se jí, co má maminka v tom bříchu a na to mi odpověděla: „*miminko*.“ Také jsem se jí ptala, jaké má teď maminka břicho, jestli je velké, nebo ještě malé, ale řekla mi, že neví. Když jsem jí řekla, ať tam to miminko dokreslí, tak první sice řekla, že ho neumí, ale nakonec začala kreslit a zvládla to. Na mou otázku: „*Jak se dostane miminko do břicha a z břicha ven?*“ mi nedokázala odpovědět. Také jsem se ptala, co dělá miminko celý den v bříchu, ale bohužel nevěděla. Dále jsem ji zkusila navádět, zda někam maminka s miminkem musí jet. Ovšem na všechny tyto otázky mi odpovídala pořád stejně, že neví. Jediné, co mi řekla, že miminko bude holčička. Poté jsem interview ukončila.

Jasmína (6 let)

Jasmínu jsem požádala, aby si vybrala svou oblíbenou barvu, pastelku a na to mi hned odpověděla: „*Spíš růžovou a modrou dohromady.*“ Tak jsem jí řekla, ať si klidně vezme obě pastelky a nakreslí mi maminku, jak teď vypadá (maminka je ve 3. měsíci těhotenství). Na to mi hned odpověděla: „*Akorát má brýle.*“ Tak jsem jí řekla, že to nevádí, ať ji nakreslí tak, jak si ji pamatuje. Vzala si všechny pastelky a začala kreslit. V průběhu toho, co kreslila, jsem se jí ptala, co kreslí a ihned mi odpovídala, jako jedna z mála. Také kreslila hodně detailů, jako například řasy, obočí, náhrdelník, náramek, dokonce i prstýnek. Jasmína mluvila celou dobu, co kreslila. Mluvila i mimo téma. Když nakreslila Jasmína do břicha srdce, využila jsem situace a zeptala jsem se: „*Proč má maminka ty srdíčka v břichu?*“ Na to mi odpověděla, že jsou na tričku. Na otázku, jestli má maminka něco v břichu pod trikem odpověděla: „*Jo, miminko.*“ Tak jsem jí řekla, ať ho nakreslí a na to mi odpověděla: „*Ale já nevím, jak se kreslí zepředu velké břicho.*“ Na to jsem jí řekla, že to nevádí, že může nakreslit buď miminko, nebo velké břicho a na to mi řekla: „*Ale to miminko je ještě takový malý hrášek.*“ Hned jsem na to navázala a zeptala se, jak se ten hrášek dostal mamince do břicha. Jasmína mi řekla: „*To je hrášek a z něho se stane miminko.*“ Tak jsem jí položila přímo otázku,

jak se dostalo miminko mamince do břicha. Na to mi ihned odpověděla: „*Ona je prostě těhotná.*“ Jediná ze všech dětí použila pojem těhotná. Přímo na otázku, jak se dostalo miminko mamince do břicha mi nedokázala odpovědět. Na mou otázku, co dělá miminko celý den v břichu u maminky, mně řekla: „*Někdy spinká a někdy zase vstane.*“ Když jsem se zeptala, jak se miminko dostane z matčina břicha ven, ihned mi odpověděla: „*Bud' ho doktoři vezmou ven, anebo vyleze ven samo.*“ Poté ještě následovala má otázka, jestli miminko v břichu taky jí. Odpověděla mi: „*Když mamka něco jí, tak když to spolkně, tak to sní.*“ Jasmínka chtěla poté na obrázek ještě dokreslit slunce, duhu a ptáka. Po dokončení kresby naše interview skončilo.

Valentýna (5 let)

Valentýnu jsem taktéž poprosila, aby mi nakreslila maminku, jak vypadala, když ještě sestřička nebyla na světě. Nyní má sestra 1,5 roku. Na to mi odpověděla: „*Ale já s bříchem velkým ji neumím nakreslit.*“ Řekla jsem jí, že to nevádí, ať to zkusí naznačit, jak to vypadalo a jestli si to pamatuje, tak mi řekla, že si to pamatuje. Poté začala kreslit a u toho různě povídala, ne však k tématu. Když už měla celou postavu nakreslenou, tak jsem ji znovu požádala, aby tam zkusila nakreslit to miminko, jak si to ona představuje. Pověděla mi: „*Naznačit to fakt neumím, protože já jsem byla v porodnici, když jsem měla tři, vlastně čtyři.*“ Ihned jsem navázala otázkou: „*Takže vy jste byli v porodnici? Co jste tam dělali?*“ Valentýna navázala větou: „*Protože jsme tam mamči dovezli, když Blanča ještě byla v bříšku, tak jsme jí tam dovezli kytičku s tátou.*“ Na mou otázku, jak se dostalo miminko mamince do břicha mně odpověděla: „*Ona se jí tam narodila.*“ Valentýně jsem řekla, ať mi to zkusí vysvětlit, jak se tam sestra narodila, jak to myslí, ale to už mi řekla, že toto fakt neví. Poté jsem se zeptala, jak se dostalo miminko z břicha ven, a to mi první řekla, že když miminko vytahovali, tak tam ona nebyla, ale poté řekla: „*Pan doktor ji vytáhnul.*“ Dále jsem se zeptala, co miminko celý den dělá v břiše, a to mi odpověděla: „*Ona tam byla celé tři týdny. Jak jsem já*

byla nemocná. Já jsem měla horečky.“ Znovu jsem se tedy zeptala, co v tom břichu miminko dělá a řekla mi: „*Kopala maminku do bříška.*“ Tak jsem hned navázala, jestli sahala mamince na břicho, a to mně řekla: „*Ne. To bych nikdy neudělala.*“ Když jsem se zeptala, jestli miminko v břichu i jedlo tak mně odpověděla: „*Doufám, že jo.*“ Ptala jsem se, jak to asi mohlo probíhat to jezení a na to mi řekla: „*Jedlo, že se vzbudilo, najedlo se a dál spalo. Možná to trochu vím.*“ Poté už odvedla pozornost a chtěla nakreslit na obrázek ještě slunce a následně jsme interview ukončily.

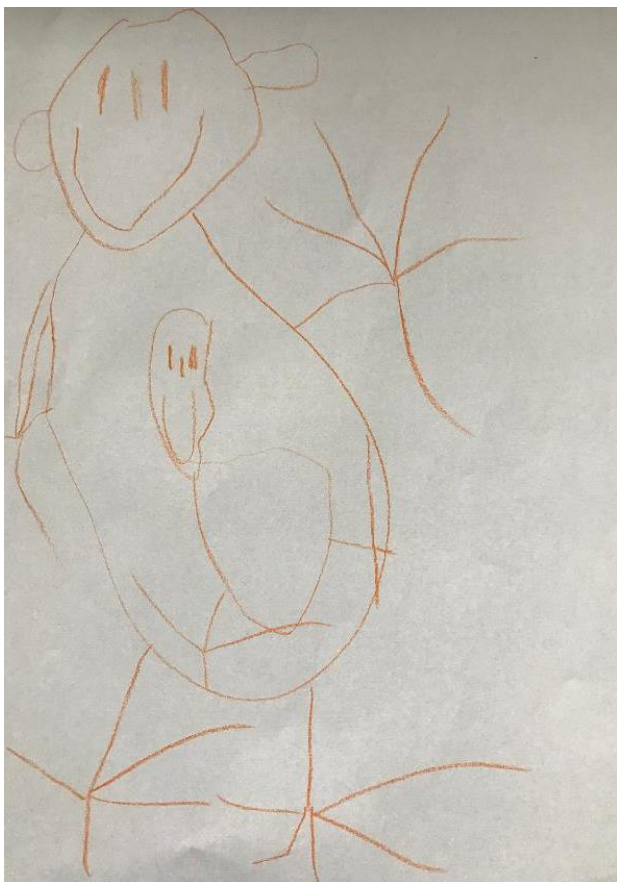
Ondřej (6 let)

Když jsem se Ondry na začátku zeptala, jestli si pamatuje, jak maminka vypadala, než se brácha narodil, kýval hlavou, že ano. Bratrovi budou 2 roky. Požádala jsem ho, aby mi to teda nakreslil. Řekla jsem mu, ať mi klidně popisuje, co kreslí. Odpověděl: „*ma-minku*.“ Poté jsme se bavili průběžně o tom, co kreslí. Jaké má maminka vlasy, jakou má barvu očí atd. Jakmile Ondra dokreslil postavu, zeptala jsem se ho, kde měla maminka miminko, kde byl brácha, než se narodil. Ondra ukázal prstem na papír, na nakreslené břicho. Tak jsem se ještě zeptala, kde přesně to miminko bylo a Ondra řekl: „*v bříšku*.“ Na to jsem hned navázala a zeptala se Ondry, jak se to miminko do toho břicha dostalo. Ondra mi odpověděl otázkou: „*Narodil se?*“ Na mou další otázku, jak se dostalo miminko z břicha ven mi pověděl: „*Z břicha*.“ Tak jsem se ho zeptala, jestli se z břicha dostal sám, a to mi řekl, že ne, ale dál už to nijak nerozvedl a nedokázal odpovědět. Na otázku, co dělalo miminko u maminky v břiše mi řekl, že neví. Když jsem se zkoušela zeptat, jestli miminko v břichu mohlo spát nebo jíst, pouze kývnul rameny, že neví. Poté už Ondra neodpovídal, jen kýval rameny, tak jsem interview ukončila.

Štefan (6 let)

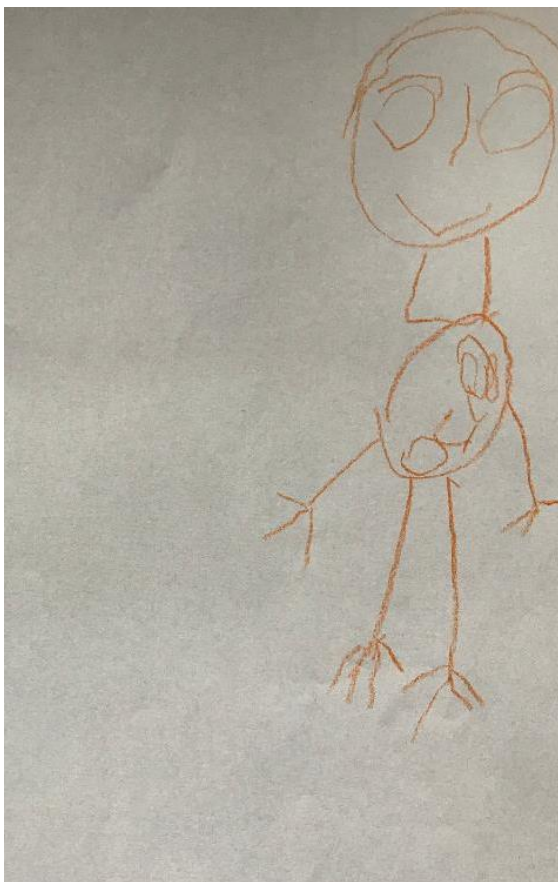

Štefana jsem na začátku požádala, aby si zvolil barvu pastelky, jakou má rád. Vybral si modrou barvu. Když jsem se ho zeptala, zda si pamatuje, jak maminka vypadala, když sestřička ještě nebyla na světě, odpověděl sebejistě, že si všechno pamatuje. Sestře budou 2 roky. Postupně maloval maminku od hlavy dolů a říkal mi, co nakreslil, co to je, nebo komentoval, jak se mu to podařilo, či naopak nepodařilo. Když dokreslil postavu, zeptala jsem se ho, kde teda sestřička byla, než přišla na svět. Štefanova odpověď zněla: „*V bříšku.*“ Na mou otázku: „*Jak se dostala sestřička do břicha?*“ mi odpověděl: „*Že se tam narodila.*“ Zeptala jsem se ho, jestli se sama jen tak objevila v bříše a na to mi řekl, že toto vážně neví. Poté jsem se ptala, co dělalo miminko celé dny u maminky v bříše a na to mně řekl: „*No byla tam a pak jak jí to začalo bolet, tak šla k paní doktorce.*“ Poté upřesnil, že šla maminka k paní doktorce do nemocnice. Zeptala jsem se ho, co se dělo v nemocnici a odpověď zněla: „*Vytáhl jí pan doktor nebo paní doktorka.*“ Opět jsem se zkusila zeptat, co teda miminko dělalo celé dny v bříše a tentokrát už odpověděl: „*Normálně tam byla. Hýbala se.*“ Ještě jsem se doptávala, jestli sestra v bříše jedla a pila, to mně řekl, že ne, že až se sestra narodila. Jinak do té doby, co byla v bříše u maminky, tak nejedla a nepila.

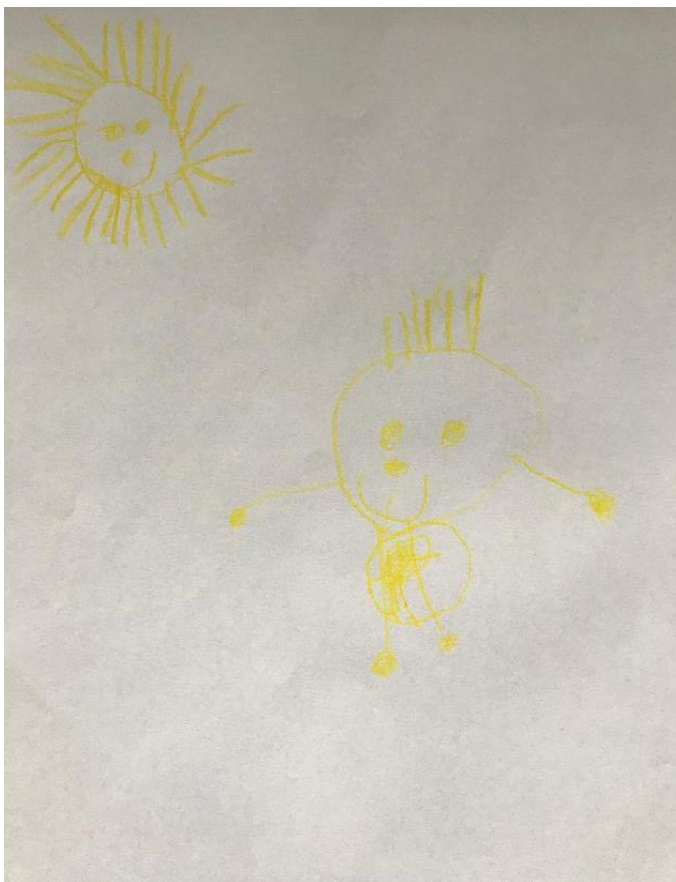
Sandra (6 let)

Sandru jsem taktéž na počátku požádala, aby si vybrala pastelku, jakou chce. Zvolila si oranžovou. Poté jsem Sandře řekla, ať si vzpomene, jak vypadala maminka, než se narodila sestra a jestli ví, kde byla. Ihned mi odpověděla, že v břichu. Mladší sestra má 1 rok a 6 měsíců. Sandra začala kreslit a postupně mně vyjmenovávala, co nakreslila a co naopak ještě mamince chybí. Zeptala jsem se, co ještě mamince dokreslí a ihned mi odpověděla: „*V bříšku Terezku?*“ Když jsem se zeptala, jestli si dovede představit, jak vypadala sestřička v břichu, její odpověď zněla: „*Jako chlap. Když se miminko narodí, tak nemá ještě dlouhé vlásky.*“ Na mou otázku: „*Jak se miminko dostalo mamince do břicha?*“ mně odpověděla také otázkou: „*Vyrostlo tam?*“ Dále jsem se zajímala, co tam miminko dělalo v břiše, a to už mně řekla: „*Když to maminka snědla, tak ona to jedla taky.*“ Když jsem se zeptala, jestli teda jenom jedla, tak mi řekla, že ne, že i pila a dodala: „*Dávala pozor, jestli něco mluví. Slyší, když někdo mluví, když je v bříšku.*“ Následovala má otázka, jak se dostalo miminko z břicha ven a Sandřina odpověď byla: „*Že jí to vybrali doktoři?*“

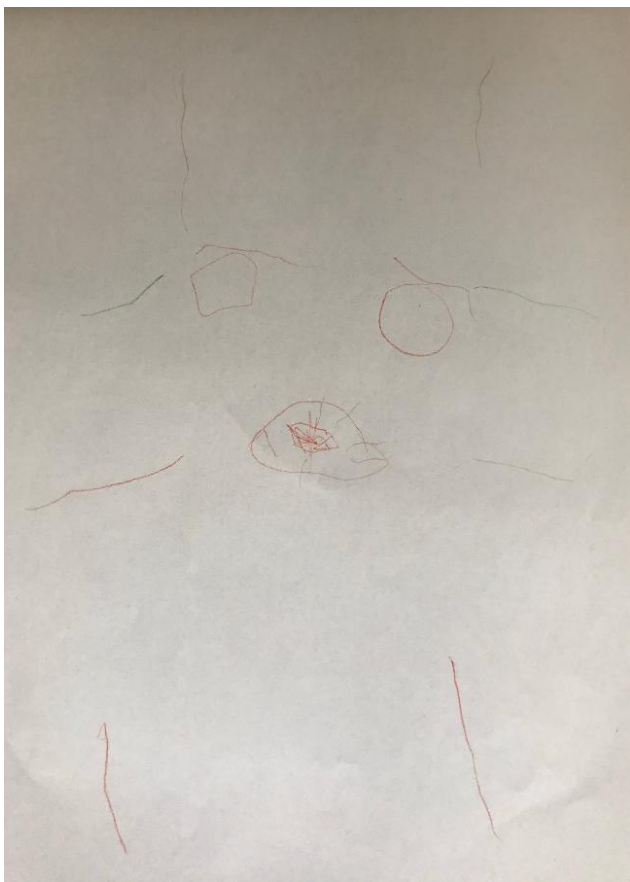
Tomáš (5 let)

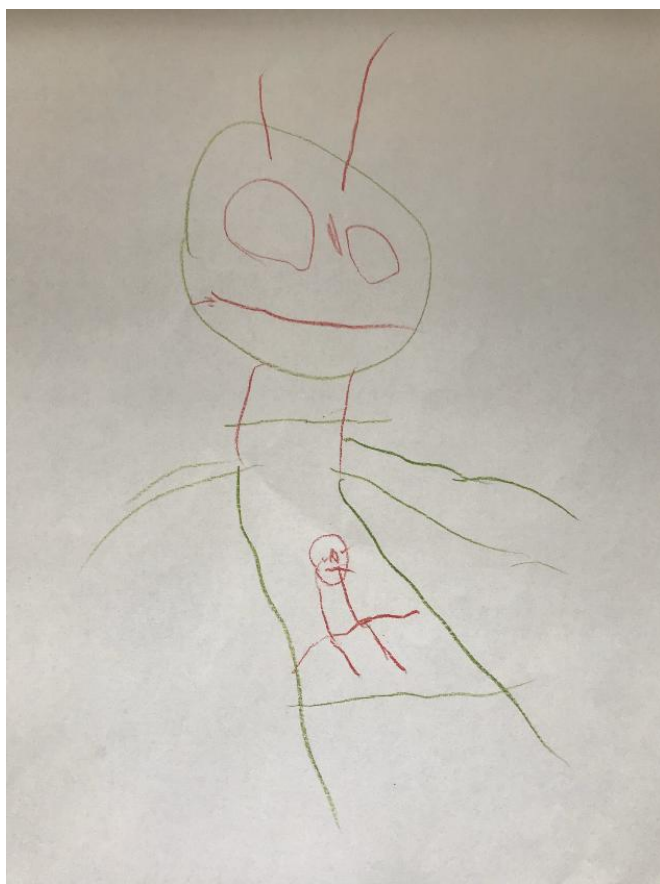
Když jsem Toma požádala, aby si vybral barvu pastelky, jakou má rád, jako jediný mi odpověděl, že má rád všechny. Poté si vybral oranžovou barvu. Řekla jsem mu, ať zkusí nakreslit mamku a ať si zkusí vybavit, jak vypadala, když sestřička ještě nebyla na světě. Tomova mladší sestra má 1 rok. Když jsem Tomovi položila otázku, jak se sestra ocitla v břiše matky, odpověděl mi: „*No, já jsem tam byl ještě, v tom břichu.*“ Tak jsem se ho zeptala, jak se tedy on dostal do břicha a jeho odpověď zněla: „*Že jsem se tam narodil.*“ Poté následovala moje další otázka, co miminko dělá celou dobu u maminky v břiše a Tom odpověděl: „*Ale vy nevíte, co jsem tam já dělal.*“ Tak jsem otázku přeformulovala, co tedy dělal on u maminky v břiše a na to mi řekl: „*Jedl jsem tam to, co snědla mamka.*“ Následovala má další otázka, jestli tam dělal i něco jiného, nebo jenom jedl, a to mi řekl: „*Až mě vytahovali v porodnici.*“ Tak jsem se zeptala, jak se tedy přesně z toho břicha dostal ven a Tom mně řekl: „*Že paní doktorky musely mamince vyndat mě.*“ Když jsem se ho poté ještě doptávala, jak se tedy dostal k mamince do břicha, tak mě ihned odpověděl: „*No že jsem se tam prostě narodil, to tak bývá.*“ Poté jsem interview ukončila.

Nikol (4 roky)

Nikol si hned sama vzala žlutou pastelku, tak jsem jí rovnou řekla, ať nakreslí maminku, když ještě nebyla sestra na světě. Mladší sestra má 1 rok. Zeptala jsem se, kde tedy sestra byla a na to mi hned opověděla: „*V bříšku.*“ Řekla jsem jí, ať to tam nakreslí a v tom řekla: „*Já udělám velké bříško.*“ Zeptala jsem se, proč bylo břicho velké a její odpověď zněla: „*No proto, že tam byla Evička. I já jsem byla v tom břichu.*“ Při tom, co Nikol kreslila, tak jsem se jí zeptala, jak se sestra dostala mamince do břicha, a to mi řekla: „*Že se tam narodila.*“ Když jsem se snažila dozvědět víc a odpověď rozvinout, jak to myslí, že se tam narodila, tak už mi odpovídala jen, že neví. Na otázku, jak se sestra dostala z břicha maminky na svět mi řekla, že jí to maminka neříkala. Poté ještě kreslila slunce, tak jsem zkusila znovu navázat a znovu se jí zeptat, jak to, že už je sestra venku, a ne v bříše, a to mně řekla: „*Asi se z tama nějak vykulila.*“ Poté mi ještě řekla, že maminka musela jet do porodnice. Na další otázku, jestli v té porodnici někdo byl s maminkou mi odpověděla: „*Já. Ještě já. Já jsem se první narodila.*“

David (4 roky)

Davida jsem tak jako ostatní děti poprosila, aby nakreslil maminku, jak vypadala, než se sestra narodila. Jeho mladší sestra má pouhé 2 měsíce. Davídek si vzal červenou pastelku a začal kreslit. Kreslil pečlivě, soustředil se a na první mé dotazy pouze kýval hlavou. Počkala jsem až dokreslí, a pak jsem se ho postupně ptala, co vlastně nakreslil. Ukazoval mně na obrázku a popisoval: „*Obočí, uši, ruce, nohy, břicho.*“ Když přišel k břichu zeptala jsem se ho, kdo v tom břichu byl a on mi řekl, že miminko. Na otázku, co dělalo miminko u maminky v břiše, mi řekl, že tam bylo dlouho, ale co tam dělalo mi nedokázal odpovědět. Když jsem se dále zeptala, jak se dostalo miminko z břicha, tak mi řekl krátkou odpověď: „*Vylezlo.*“ Ptala jsem se dál, zda maminka třeba někam jela, když miminko lezlo na svět, a to mi ihned řekl, že do porodnice. Poté jsme si povídali o porodnici. Sdělil mi, že maminka byla sama v porodnici a že miminko vylezlo taktéž samo. Za chvíli jsem se ho opět zeptala, jak se teda dostalo miminko mamince do břicha a na to mně odpověděl: „*Tam vylezlo.*“ Jeho odpověď jsou zkoušela dál rozvést, ale Davídek už neodpovídal, krčil rameny, že neví. A tak jsem interview ukončila.

Radomír (5 let)

Radomíra jsem požádala, aby si vybral barvu pastelky, jakou má rád. Vybral si ihned červenou a zelenou. Jeho mladší bratr má pouhé 3 měsíce. Když jsem mu řekla, ať si vybaví, jak maminka vypadá a ať mi ji nakreslí, ihned odpověděl: „*Má velké břicho, moc jí.*“ Zeptala jsem se, kdo v tom břichu velkém byl a na to mně odpověděl, že bratr. Když jsem se zeptala, co tam bratr dělal, tak mně řekl: „*Papal. Co sní, tak papá.*“ Tak jsem navázala, jestli tam dělá i něco jiného, než že jí a jeho odpověď byla: „*Plave si.*“ Zeptala jsem se ho, jestli tam má bazén, když plave a na to mi hned řekl: „*On plave v krvi.*“ Na mou otázku, jak se dostal bratr mamince do břicha mi odpověděl: „*Musíš chvíli počkat, tam se udělá miminko.*“ Tak jsem se zeptala, jestli teda maminka jen počkala a samo se jí tam udělalo miminko a řekl mi, že ano. Následovala má otázka, jak se dostal bratr ven z matčina břicha. Radomírova odpověď zněla: „*Byla za doktory, ona se spravovala. Odřezali břicho, dali tam ruky, vytáhli a pak to asi zalepili.*“ Radomír mně všechno sdělil, ale pořád nezačal kreslit, jelikož mi tvrdil, že mamku neovládne nakreslit, že jediné tat'ku, dědu nebo babičku. Nakonec však postavu nakreslil a popisoval, co to je.

Viktorie (4 roky)

Viktorii jsem na začátku požádala, aby mně nakreslila maminku. V tom mně hned řekla, že neví jak. Řekla jsem jí, ať zkusí maminku nakreslit, když ještě nebyla sestřička na světě. Na můj popud, ať si zkusí vzpomenout, jak vypadala maminka, když ještě nebyla sestra na světě, mně odpověděla, že neví. Zeptala jsem se jí, kde byla sestra, než přišla na svět. Viktorie mi odpověděla: „*Donesla ji vrána.*“ Navázala jsem na tuto odpověď, jestli měla mamka velké břicho, než sestra přišla na svět a odpověděla mi, že ano. Tak jsem se zeptala, jak je to možné, že měla mamka velké břicho a Viktoriina odpověď zněla: „*Protože tam byla Adélka.*“ Na tuto odpověď jsem navázala otázkou: „*A jak se do toho břicha dostala?*“ Viktorie mi odpověděla: „*Ona se narodila.*“ Na mou otázku, co dělala sestra v břiše mi nedokázala odpovědět. Zeptala jsem se, jak se dostala sestra ven z břicha, a to mně řekla: „*Jí tam pan doktor udělal díru velikou a doktor jí to vytáhnul tu Adélku.*“ Na mou otázku, kam přesně jí pan doktor tu díru udělal, mně řekla: „*No do bříška.*“ Na otázku, co dělalo miminko v břiše mně řekla, že se hýbalo. Když jsem se ptala, jestli tam miminko i jedlo a pilo, tak mně řekla, že ne. Zeptala jsem se jí, proč tam nejedla, ani nepila, a to mně řekla: „*Nevím. Protože tam nebylo žádné pítíčko ani jídlo.*“

7.2 Kategorizace interview

Ukázalo se, že děti předškolního věku mají nejasné a neucelené informace o tom, jak dítě přichází na svět. Většinou děti uváděly, že jim tyto informace sdělili rodiče, nebo právě naopak uváděly, že jim tuto informaci rodiče zapomněli sdělit. Většina participantů uváděla, že dítě je u matky v břiše, že se tam buď objevilo, nebo se tam narodilo anebo ho tam vložil pan doktor. Pouze jedna z participantů uvedla miskoncept, že dítě donesla vrána. O životě dítěte v břiše uváděli někteří participanté, že tam dítě spí, plave, jí a pije, někteří zase, že dítě jíst a pít nemůže, a že poprvé přijímá potravu až po narození. O tom, jak se dítě dostane z břicha, uváděla většina participantů, že dítě buď vyleze, nebo že ho vytáhne pan doktor. Ovšem většina z nich vůbec nevěděla, jak se dítě reálně matce do břicha dostalo. Postavu matky s dítětem v břiše dokázala nakreslit většina z dětí.

Pro většinu bylo toto téma velmi náročné. Děti věděly a dokázaly nakreslit maminku, dokázaly nakreslit i malé dítě v oblasti břicha. Bylo znát, že se s tímto tématem už setkaly, ale nedokázaly o tom moc mluvit. Pouze jedna dívka řekla termín těhotenství. Myslím si, že většina z participantů nemá ponětí, jak se reálně dostane dítě matce do břicha, a to je hodně brzdí v dalším poznávání.

Z představených interview byly vytvořeny kategorie, které budou vyjmenovány níže.

Vznikly celkem 4 hlavní kategorie:

- Cesta do břicha
- Život dítěte v břiše
- Cesta z břicha
- První dny života dítěte

Tyto kategorie budou blíže rozepsány v následujícím textu.

CESTA DO BŘICHA

Tato kategorie zahrnuje prekoncepty dětí o tom, jak se dítě dostalo matce do břicha. Na mou otázku, jak se dostalo dítě matce do břicha, děti nejčastěji odpovídaly: „*Ona se jí tam narodila.*“ (Valentýna), „*Narodil se.*“ (Ondřej), „*Že se jí tam narodila.*“ (Štefan), „*Narodil jsem se tam. To tak bývá.*“ (Tomáš), „*Že se tam narodila.*“ (Nikol), „*Ona se narodila.*“ (Viktorie).

Šest dětí mně na tuto otázku nedokázalo odpovědět vůbec. Pět dětí řeklo, že neví a jeden mi sdělil, že to zapomněl.

Jedna z dívek řekla velmi zajímavou odpověď: „*Pan doktor ho tam dal.*“ (Ema).

Objevil se i první miskoncept, kdy mi jedna z dívek odpověděla: „*Donesla ji vrána.*“ (Viktorie).

Další zajímavá odpověď byla od Davida: „*Tam vylezlo.*“ Je zajímavé, že takto odpověděl stejně i na otázku: „*Jak se dostalo dítě z břicha?*“

Mezi zajímavou odpověď na mou otázku bych zařadila následující: „*Musíš chvíli počkat, tam se udělá miminko.*“ (Richard).

ŽIVOT DÍTĚTE V BŘIŠE

Tato kategorie obsahuje prekoncepty dětí o tom, co dítě dělalo celou dobu v matčině břiše. Na otázku, co dělalo dítě celou dobu v matčině břiše, mně většina dětí odpověděla: „*Normálně tam byla. Pila a jedla až se narodila.*“ (Štefan), „*Když to maminka snědla, tak ona to jedla taky. No i pila a dávala pozor, jestli něco mluví. Slyší, když někdo mluví, když je v bříšku.*“ (Sandra), „*Hýbala se. Až byla venku z břicha, tak mamka jí dávala napapat a napít.*“ (Viktorie). Na tuto odpověď jsem navázala otázkou: „*Proč v břiše nejedla a nepila?*“ „*Protože tam nebylo žádné pitičko ani jídlo,*“ dodala Viktorie.

Jediný Tomáš mi na moji otázku odpověděl: „*Ale vy nevíte, co jsem tam dělal já.*“ Tak jsem moji otázku přeformulovala: „*Co jsi dělal v břiše u maminky?*“ „*Jedl jsem tam to, co snědla mamka,*“ odpověděl Tomáš.

Další dvě dívky mně odpověděly podobně: „*Někdy spí a někdy zase vstane.*“ (Jasmína), „*Kopalo maminku do břicha a spalo. Jedlo, že se vzbudilo, najedlo se a dál spalo. Možná to trochu vím.*“ (Valentýna).

Bohužel skoro polovina dětí mi nedokázala odpovědět na tuto otázku vůbec. Buď mi sdělily, že neví, nebo neodpověděly vůbec a odpověděly na něco jiného, nebo začaly mluvit o něčem jiném.

Jako zajímavé odpovědi bych označila následující dvě: „*Tam má malý bazének. Se tam celý den koupe.*“ (Josefina), „*Papal. Co sní, tak papá. Plave v krvi.*“ (Radomír).

CESTA Z BŘICHA

Tato kategorie zahrnuje prekoncepty dětí o tom, jak se dítě dostalo z matčina břicha ven. Dětem jsem pokládala otázku, jak se dostalo dítě z matčina břicha ven.

Většina dětí odpovídala velmi podobně: „*Pan doktor ho vyndal.*“ (Ema), „*Pan doktor ji vytáhnul.*“ (Valentýna), „*Vytáhl ji pan doktor nebo paní doktorka.*“ (Štefan), „*Že jí to vybrali doktoři?*“ (Sandra), „*Že paní doktorky to musely mamince vyndat mě.*“ (Tomáš), „*To ho museli vytáhnout.*“ (Vendula), „*Bud' ho doktoři vezmou ven, anebo vylezen samo.*“ (Jasmína), „*Pan doktor udělal velkou díru a vytáhnul tu Adélku.*“ (Viktorie).

Pouze tři děti mně nedokázaly na tuto otázku odpovědět vůbec.

Další tři děti odpověděly dost podobně ve stylu, že se miminko narodí samo: „*On se narodí v nemocnici.*“ (Josefína), „*Asi se z tama nějak vykulila.*“ (Nikol), „*Vylezlo.*“ (David).

Velmi originální odpověď měl Radomír: „*Byla za doktory, ona se spravovala. Odřezali břicho, dali tam ruky, vytáhli a pak to asi zalepili.*“

PRVNÍ DNY ŽIVOTA DÍTĚTE

Tato kategorie obsahuje odpovědi dětí o tom, co dělal jejich sourozenec po narození.

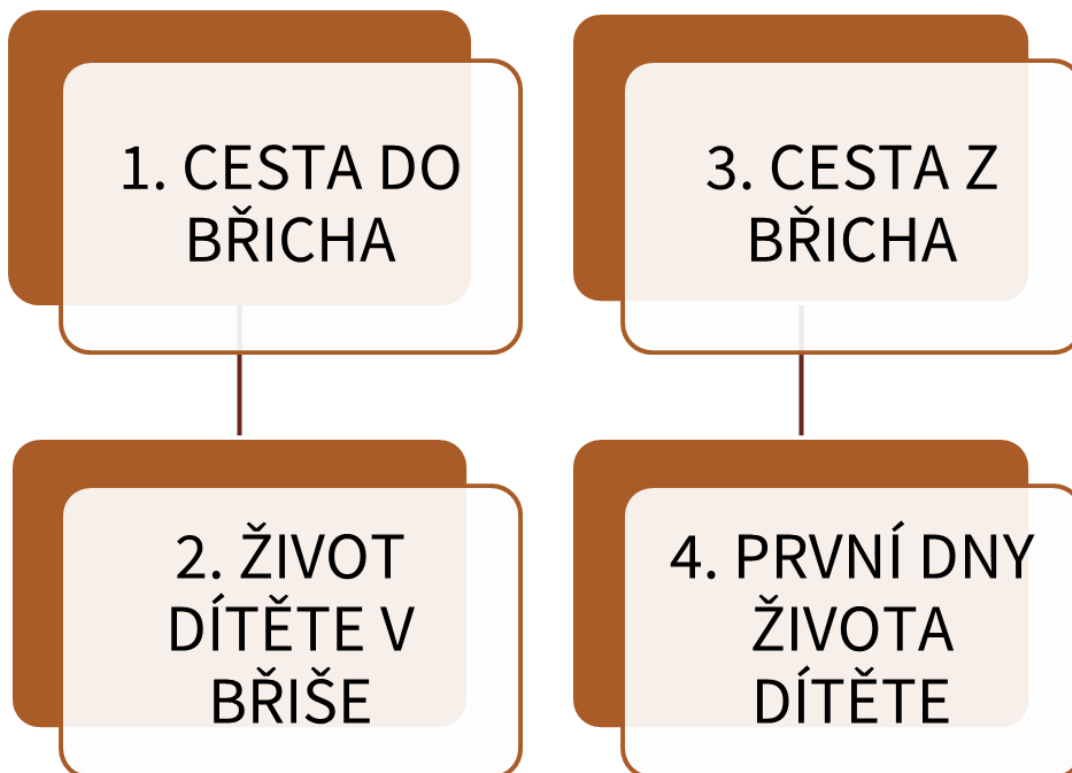
Emi jsem se zeptala, co dělá její bratr, když dojde domů z mateřské školy. Na to mi odpověděla velmi rychle: „*Spí.*“ (Ema).

Mnoho dětem jsem žádnou podobnou otázku položit nemohla, jelikož byly maminky těhotné, tudíž ještě nemohly vědět, co dělají miminka po narození.

Ovšem Viktorka mi sama od sebe sdělila: „*No. A já jsem plakala celou dobu v kočáře, jak jsem byla malá. A taťka se mnou musel skákat s kočářem.*“ Když jsem se jí zeptala, jestli to má stejně i její sestra, odpověděla mi: „*Ne. Adélka moc nepláče. V Brně už mají Tomáška a on už umí chodit, i když jenom lozil po nožičkách a ona zase zkouší ložit po kolenou a jde jí to.*“

7.3 Shrnutí zjištění a diskuse

Ze všech interview vznikly následující čtyři kategorie: Cesta do břicha, která je spjata s kategorií život dítěte v břiše a cesta z břicha, která je spojena s kategorií první dny života dítěte. Zjištění je shrnuto v následujícím schématu, které zobrazuje vnímání dětí ve věku 4-7 let o tom, jak dítě přichází na svět.

Obrázek 1 - Schéma o tom, jak děti popisují příchod dítěte na svět

Lze tedy říci, že děti předškolního věku popisují příchod dítěte na svět složen ze čtyř částí. První část je zaměřena na to, jak se dostane dítě do břicha. Druhá část souvisí s první. Když už je tedy dítě v břiše, tak co tam celé dny dělá – o tom pojednává druhá část. Třetí část se zabývá tím, jak se dostane dítě z břicha a k ní opět spadá čtvrtá část. Když se dostane dítě na svět, co dělá první dny svého života.

V první části s názvem Cesta do břicha děti charakterizovaly, jak se dítě dostalo matce do břicha. Většina participantů uvedla, že se dítě matce do břicha narodilo. Byla zde také odpověď, že dítě matce do břicha dal pan doktor. Jako další z odpovědí byla i ta, že dítě donesla vrána, zde se jedná o miskoncept dítěte. Také byla odpověď, že dítě matce do břicha vylezlo. A v neposlední řadě byla jedna odpověď, že si žena musí

chvíli počkat a dítě se jí v břiše udělá. Nicméně nejčastější představa dětí o tom, jak se dítě dostane matce do břicha je ta, že se tam narodí. Odpověděla tak například Valentýna „*Ona se jí tam narodila.*“

V druhé části s názvem Život dítěte v břiše participanti popisovali, co dělalo dítě u matky v břiše. Většina participantů uváděla odpovědi ohledně potravy, spánku a pohybu. Zajímavé je, že některé děti popisovaly, jak děti v břiše jí a pijí to, co matka, naproti tomu některé z nich si myslí, že dítě jí a pije až po narození. Také zde byly odpovědi že dítě matku kope do břicha. Zajímavé byly dvě odpovědi, kdy děti uváděly, že dítě v břiše plave. Jedno dítě uvedlo, že plave v bazéně a druhé, že dítě plave v krvi. Ovšem nejčastější představa dětí o tom, co dělá dítě v břiše je ta, že jí a pije to, co matka, jako příklad uvádím odpověď Sandry „*Když to maminka snědla, tak ona to jedla taky.*“

Ve třetí části s názvem Cesta z břicha děti uváděly své představy o tom, jak se dítě dostane z břicha ven na svět. Většina participantů odpovídala podobně, že dítě vytáhne pan doktor, nebo paní doktorka. Byly zde také odpovědi, že se dítě narodí samo v nemocnici, nebo že se vykulí, nebo nějak vyleze. Další odpovědí bylo, že pan doktor udělá velkou díru do břicha a vytáhne dítě. Zajímavá byla odpověď, že doktoři odřežou břicho, dají tam ruky, vytáhnou dítě a zalepí břicho zpět. Avšak nejčastější představou dětí je, že dítě vytáhne pan doktor. Uvedla to tak například i Valentýna „*Pan doktor ji vytáhnul.*“

Ve čtvrté části První dny života dítěte participanti udávali, co dělá jejich sourozenec po narození. Byla zde odpověď, že pouze spí. Další z odpovědí byla, že dítě moc nepláče, že zkouší ložit po kolenou a že jí to moc jde. Většině dětí jsem tuto otázku však položit nemohla, jelikož byly jejich maminky těhotné a sourozence tím pádem ještě neměly. A tak nemohly vědět, co dělá dítě první dny po narození.

Pouze jednou během celého výzkumu zazněl odborný název těhotenství. Uvedla to Jasmína, která mi sdělila na otázku, jak se dítě dostane matce do břicha, následující odpověď: „*Ona je prostě těhotná.*“

Stejně prvky nacházím ve studii Žoldošové a Prokopa (2007). Zabývali se prekoncepty dětí o prenatálním vývoji dítěte. Cílem jejich výzkumu bylo prozkoumat, co děti ve věku 6-10 let vědí o prenatálním vývoji. Ve své studii použili taktéž metody interview a analýza dětské kresby z důvodu, že se tyto dvě metody navzájem doplňují. Taktéž je

vyhodnotili jako vyhovující. Hlavní výzkumná zjištění pojednávají o tom, že prekoncepty dětí o prenatalním vývoji se liší, ale nejen ve vztahu k věku. Dále uvádějí zjištění, že děti označují knihy a členy rodiny (hlavně rodiče) jako hlavní informační zdroje pro vytváření prekonceptů. Tohoto zmíněného výzkumu se zúčastnilo 20 participantů ve věku 6-10 let. Výzkumu této práce se zúčastnilo 16 participantů ve věku 4-7 let. Přestože věk participantů v této výzkumné studii se od věku našich účastníků výzkumu liší, u obou studií byly přítomny děti ve věku 6 a 7 let. Pro tuto práci je tedy toto srovnání relevantní.

Učitelům mateřských škol bych doporučila, aby podporovali a vedli děti ke správnému poznávání celého lidského těla. Další doporučení je, aby dětské prekoncepty nejen podporovali, ale také s nimi správně pracovali. Doporučení uvádím hlavně proto, že se v mateřských školách většinou pracuje s prekoncepty zřídka, nebo vůbec. Prekoncepty jsou pouze nahrazeny správnou odpovědí. Jenže dětské prekoncepty jsou dost odolné i vůči promyšleným argumentům, a na to většina učitelů zapomíná a neklade důraz. Prekoncepty dětí jsou základním stavebním kamenem poznání, proto k nim musíme i tak přistupovat.

7.4 Limity výzkumu

Limity výzkumu jsou významnou součástí každé empirické práce. Z toho důvodu budou v této části uvedeny některé z nich, které mohou zkreslovat zjištěná data. Prvním faktorem, který má vliv na kvalitu výzkumné práce je samotný výzkumník, který může svou nezkušeností působit na celkovou práci. Dalším faktorem ovlivňující relevantnost výzkumu je také fakt, že jedna kresba nedokáže odhalit vše (Syslová, 2018). Kvalitativní výzkum není charakteristický velkým počtem participantů. To může být chápáno jako jistá nevýhoda, protože výzkumná zjištění není možné generalizovat.

ZÁVĚR

Dětské prekoncepty jsou velmi důležité a jsou neodmyslitelnou součástí dětských životů. Dětství je plné zážitků, zkušeností a emocí, díky kterým si utvářejí různé informace o procesech či jevech. V této práci se pojednávalo o tom, jak si děti představují příchod dítěte na svět.

V závěru práce chceme vyhodnotit zásadní zjištění a splnitelnost cílů. Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké mají děti předškolního věku prekoncepty o příchodu dítěte na svět a jak popisují určité procesy a jevy, které s tím souvisí. Z hlavního cíle vznikly dva dílčí cíle. Popsat některé prekoncepty dětí předškolního věku o životě dítěte v matčině břiše a popsat strukturu prekonceptů ve vybrané skupině dětí předškolního věku. Výzkum byl proveden pomocí dvou výzkumných metod, interview a analýzy dětské kresby. Tyto metody byly zvoleny na základě toho, že jsou pro děti předškolního věku přirozené. Cíle empirické části této práce byly naplněny. Zjistilo se, že děti předškolního věku si představují příchod dítěte na svět pomocí 4 hlavních částí. Tyto prekoncepty i jejich struktury byly následně popsány.

Teoretická část této práce slouží k vymezení základních pojmů. Teoretická východiska dětských prekonceptů, kam spadá konstruktivismus jsou objasněny ihned na začátku. Také je zde přiblížena koncepce Jeana Piageta. Tento uvedený autor, který ke konstruktivismu neodmyslitelně patří, je nejvíce spojován s dětskými prekoncepty a rovněž se k němu váže vědecké bádání, které se zabývá právě dětskými prekoncepty. Bylo zde také uvedeno, jak je možné přistupovat k dětským prekonceptům. Byly představeny dva směry, ale vzhledem k tomu, že model epistemologického rušení primárně nepracuje s prekoncepty, tak je pro tuto práci stěžejní Gordonův model, kdy učitel pracuje s prekoncepty dětí. Dále zde byly předloženy metody adekvátní k diagnostice dětských prekonceptů, kdy byly charakterizovány metody pozorování, interview s dítětem a analýza dětské kresby. Závěrem byl uveden výzkum s dětmi. Pojednávalo se zde převážně o tom, v čem je specifické provádění výzkumu s dětmi předškolního věku, ale taktéž zde byly uvedeny podobnosti provádění výzkumu s dětmi a dospělými.

Empirická část představuje kvalitativní výzkum, který byl proveden s dětmi ve věku 4 až 7 let v celkovém počtu šestnácti dětí. Byly využity metody interview s dětmi a analýza dětské kresby. Klíčovou metodou bylo interview, jelikož většinou to, co děti

zvládly vysvětlit, tak nezvládly zachytit tužkou na papír. Přepisem získaných interview vznikl transkript. Po přepisu následovalo otevření kódování. Celkem vznikly čtyři hlavní kategorie: 1) Cesta do břicha, 2) Život dítěte v břiše, 3) Cesta z břicha a 4) První dny života dítěte.

Závěrečná část práce uvádí zjištění, že děti předškolního věku si představují příchod dítěte na svět pomocí čtyř částí. Jako první část Cesta do břicha, kde děti popisovaly, jak se dostalo dítě do matčina břicha. Druhá kategorie Život dítěte v břiše, kde děti popisovaly, co dítě v matčině břiše dělá. Třetí kategorií Cesta z břicha, kde patří představy dětí, jak se dítě dostalo z matčina břicha na svět. Někteří participanti touto kategorií skončili. Někteří pokračovali do čtvrté kategorie První dny života dítěte, kde děti nastínily, co dělal jejich sourozenec první dny svého života.

Prekoncepty dětí o tom, jak dítě přichází na svět zřejmě pochází z domácího prostředí. K doložení ovšem nemáme žádná data, která by toto tvrzení potvrdila. Usuzujeme pouze z výpovědí některých participantů. Ve svých odpovědích uváděli, že tato zjištění pochází od rodičů. Mohli bychom tedy říci, že tyto prekoncepty nepochází z prostředí mateřské školy, a to na základě zmíněných výpovědí.

Téma prekoncepty je stále velmi aktuální a podstatné. Právě proto bych doporučila učitelům mateřských škol, aby podporovali a vedli děti ke správnému poznávání celého lidského těla. Další doporučení je, aby dětské prekoncepty nejen podporovali, ale také s nimi správně pracovali. Doporučení uvádím hlavně proto, že se v mateřských školách většinou pracuje s prekoncepty zřídka, nebo vůbec. Prekoncepty jsou pouze nahrazeny správnou odpovědí. Jenže dětské prekoncepty jsou dost odolné i vůči promyšleným argumentům, a na to většina učitelů zapomíná a neklade důraz. Prekoncepty dětí jsou základním stavebním kamenem poznání, proto k nim musíme i tak přistupovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Bertrand, Y. (1998). *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál.
- [2] Braun, R. (2014). *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- [3] Čáp, J., & Mareš, J. (2007). *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál.
- [4] Doulík, P., & Škoda, J. (2003). Tvorba a ověření nástrojů kvantitativní diagnostiky prekonceptů a možnosti jejího vyhodnocení. *Pedagogika*, 53(2), 177-189.
- [5] Doulík, P., & Škoda, J. (2005). *Základní teoretická paradigmatata psychogeneze dětských pojetí: sborník příspěvků z mezinárodní elektronické konference*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta.
- [6] Doulík, P., & Škoda, J. (2008). *Diagnostika dětských pojetí a její využití v pedagogické praxi*. Univerzita J.E. Purkyně.
- [7] Gavora, P. (1992). Naivné teorie dieťaťa a ich pedagogické využitie. *Pedagogika*, 42(1), 95-102.
- [8] Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
- [9] Gavora, P. a kol. (2010). *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. Dostupné z: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>
- [10] Jančaříková, K. (2015). *Didaktické přístupy k přírodovědnému vzdělávání předškolních dětí a mladších žáků*. Praha: Karolinum.
- [11] Kambouri, M. (2015). Investigating early years teachers' understanding and response to children's preconceptions. *European Early Childhood Education Research Journal*, 24(6).
- [12] Kirk, S. (2007). Methodological and ethical issues in conducting qualitative research with children and young people. *International Journal of Nursing Studies*, 44(7), 1250-1260.
- [13] Kolaříková, V. (2018). Konstruktivistické teorie učení a jejich využití v edukační realitě muzea. *Pedagogická Orientace*, 28(3), 496–540.

- [14] Kolláriková, Z., & Pupala, B. (Eds.). (2010). *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál.
- [15] Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.
- [16] Morrow, V. (2008). Ethical dilemmas in research with children and young people about their social environments. *Children's Geographies*, 6(1), 49-61.
- [17] Průcha, J., & Švaříček, R. (2009). Etický kodex české pedagogické vědy a výzkumu. *Pedagogická Orientace*, 19(2), 89–105
- [18] Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník* (7., aktualiz. a rozš. vyd). Praha: Portál.
- [19] Rendl, M. (2008). O konstruktivismu ve vyučování matematiky. *Pedagogika*, 58(2), 167-203.
- [20] Syslová, Z., Kratochvílová, J., & Fikarová, T. (2018). *Pedagogická diagnostika v MŠ: práce s portfoliem dítěte*. Praha: Portál
- [21] Škoda, J., & Doulík, P. (2006). Výzkum dětských pojetí vybraných přírodovědných fenoménů z učiva fyziky a chemie na základní škole. *Pedagogika*, 56(3), 231- 245.
- [22] Škoda, J., & Doulík, P. (2011). *Psychodidaktika: Metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Praha: GRADA.
- [23] Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- [24] Veřmiřovský, J., & Oujezdský, A. (2014). Konstruktivistický přístup k výuce přírodovědných a technických předmětů na základních školách. *Edukacija - Technika - Informatyka*, 5(1), 142-146.
- [25] Wiegerová, A., & Dalajková, A. (2017). How Food is Processed in the Human Body or Children's Concepts of How the Digestive System Works. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 237, 1582-1587.
- [26] Žoldošová, K., & Prokop, P. (2007). Primary Pupils' Preconceptions About Child Prenatal Development. *Eurasia Journal Of Mathematics, Science & Technology Education*, 3(3), 239-246.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Schéma o tom, jak dítě přichází na svět.....	59
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Souhlas rodiče participanta na základě poskytnutých informací o výzkumu

Příloha 2: Ukázka interview

PŘÍLOHA 1: SOUHLAS RODIČE PARTICIPANTA NA ZÁKLADĚ POSKYTNUTÝCH INFORMACÍ O VÝZKUMU

Souhlas rodiče participanta na základě poskytnutých informací o výzkumu.

Vážení rodiče,

jmenuji se Sára Vítková a studuji Fakultu humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Nyní jsem ve 3. ročníku studia oboru Učitelství pro mateřské školy. Provádím výzkum, který je nezbytný pro mou bakalářskou práci.

Tímto bych Vás chtěla požádat o poskytnutí souhlasu týkající se účasti Vašeho dítěte na mém výzkumu. Jedná se o realizaci rozhovoru s Vaším dítětem o tom, proč se nachází miminko v mamčině bříšku. Celý rozhovor bude zaznamenán na diktafon. Cílem mého výzkumu je zjistit, jaké jsou představy dětí o tom, jak dítě přichází na svět.

Jméno dítěte bude anonymní po celou dobu výzkumu. Dítě může z tohoto výzkumu kdykoli vystoupit bez udání důvodů.

Děkuji za Vaši ochotu.

Sára Vítková

Podpis

Tímto potvrzuji, že jsem byl/a seznámen/a s výzkumným šetřením Sary Vítkové, prováděným v rámci její bakalářské práce, a souhlasím s účastí mého dítěte na tomto výzkumu. Všechna poskytnutá data budou zpracována anonymně a bude s nimi důvěrně zacházeno. Zároveň jsem byl/a obeznámen/a s možností kdykoli z výzkumu odstoupit bez udání důvodu.

V dne.....

Podpis.....

PŘÍLOHA 2: UKÁZKA INTERVIEW

Viktorie (4 roky)

Já: Tak Viky, tady máš papír. Vyber si pastelku, jakou chceš a namaluješ mi maminku a budeme si spolu vykládat, ano? Můžeme se tak domluvit?

Viktorka kývá hlavou, že ano.

Já: A když už nebudeš chtít kreslit, nebo mluvit, tak mně to řekneš a můžeme skončit, jo?

Viktorka kývá hlavou, že ano.

Já: Dobře. Tak nakresli maminku.

V: Ale já nevím, jak.

Já: No tak, jak víš, že maminka vypadá. Tak tak ji nakresli. A zkus si ještě vzpomenout, když ještě sestřička nebyla na světě, tak jak vypadala.

V: Nevím.

Já: Kde byla sestřička? Než se narodila? Než přišla sem na svět?

V: Donesla ji vrána.

Já: Vrána donesla sestřičku? Aha. Tak to zkus nakreslit. Ať si to představím. A neměla maminka velké břicho ještě, než se narodila sestřička?

V: Jo.

Já: Jak to, že měla velké břicho?

V: Protože tam byla Adélka.

Já: Aha. Tak dobře.

V: A já jsem se narodila první.

Já: A Adélka jako druhá?

V: Ne. Mareček druhý.

Já: Aha.

V: A Adélka poslední.

Já: Dobře. Tak mně tam nakresli teda tu maminku a zkus tam zakreslit, jak to vypadalo, když tam byla Adélka, jo?

Já: Tak, co tam kreslíš?

V: Nevím.

Já: Ještě nevíš? Co mamince ještě chybí?

V: Adélka.

Já: To jsou oči?

V: Culiček jeden.

Já: To je culíček?

Já: Krásný culíček. Mamka nosí culičky?

V: Někdy drdolky.

Já: Aha. Dobře. Tak a tady teda to je ta Adélka? A jak se do toho břicha dostala?

V: Ona se narodila.

Já: Do toho břicha se narodila? A jak se tam narodila?

V: No, nevím.

Já: Aha. A co tam dělala celou dobu v břichu?

V: Jenom chvíli tam byla a pak už je doma venku.

Já: Aha. A jak se teda z břicha dostala ven Adélka?

V: No, nevím.

Já: Tak zkus Viky přemýšlet. Něco tě třeba určitě napadne. Jak to, že byla u maminky v břichu a potom už byla venku? Jak se dostala z břicha ven?

V: No mamince tam udělaly takovou ..

Já: Koho jí tam udělali?

V: Nevím.

Já: To nevádí. Jen zkus říct, co si myslíš. Jak si to představuješ, jak to bylo. Byla v břichu, že?

V: Ano.

Já: A byla tam dlouho?

V: Jo. A pak až jí tam pan doktor udělal díru velikou a doktor jí to vytáhnul tu Adélku.

Já: Aha, no vidíš. A kde se to dělo? To bylo doma, nebo někam jeli?

V: Jo.

Já: A kam jeli?

V: Do Brna někde.

Já: Do Brna? K panu doktorovi? A jak jí tam udělal díru, nebo čím? Do čeho jí udělal tu díru?

V: No do břicha.

Já: Aha. Do břicha jí udělal díru? A potom vytáhnul Adélku? Aha. A chceš tam ještě něco nakreslit?

Viktorka kývá, že ano.

Já: Dobře, tak ještě můžeš kreslit.

...

Já: A ještě jsi nedokreslila tu Adélku úplně, ať si to představíme, jak vypadala. Měla očička v břichu? Dívala se tam? Očička, pusinku, nos?

V: Aj nožičky malé.

Já: No vidíš. Tak to tam nakresli. Malinké?

V: Malinká úplně byla a já jsem byla úplně menší jako skřítek malý.

Já: Jo? V tom břichu? Jste byly malinké?

V: No. A já jsem plakala celou dobu v kočáře, jak jsem byla malá.

Já: Jo?

V: A taťka se mnou musel skákat s kočářem.

Já: A malá Adélka to má taky tak?

V: Ne. Adélka moc nepláče.

Já: Aha.

V: Byla nemocná a teď nepláče.

Já: Dobře. A jak se do toho břicha dostala malinká, tak se i narodila? Nebo tam i rostla?

V: Nerostla tam. Jen pořád byla malá a pak. Ještě není velká. Ještě neumí chodit.

Já: Ano, ještě je malá. A jak jsi to myslela, že ji donesla vrána? Jak to probíhalo?

V: Totiž holky donese vrána a kluky čáp.

Já: Aha. Takže vás obě donesla vrána?

V: Jo. A Marečka. To je kluk normální. A my jsme ostříhaní. Mamka nás stříhala. Já jsem chtěla vědět, proč mě nestříhá na krátko jako Marečka.

Já: A co ses dozvěděla?

V: No, co jsem se dozvěděla. Já nevím proč.

Já: Aha. Mareček má krátké vlasy?

V: No už. Mamka ho ostříhala a mě taky. Ofinku aj tady, aj tady, aj tady trošku ale já jsem chtěla, abych byla kluk, ale nestihla jsem to říct. Protože máma už byla. Ale jak se Adélka narodila, tak byla v nemocnici s mámou.

Já: No vidíš. Takže to probíhalo v nemocnici? To, jak tam pan doktor dělal mamince tu díru do břicha?

V: Jo.

Já: Aha a čím tu díru tam udělal?

V: No, nevím.

Já: Nevíš?

V: Jsme tam chodili s tátou a až Adélka byla venku, tak jsme se na ni těšili.

Já: Aha. A v tom bříšku teda co dělala? Jedla?

V: Ne.

Já: Nebo pila?

V: Ne.

Já: A hýbala se tam, nebo byla jen na místě?

V: Hýbala. Až byla ven z bříška, tak mamka jí dávala napapat i napít.

Já: Aha. A v bříšku tam nepila, ani nejedla? A proč tam nejedla, ani nepila?

V: Nevím. Protože tam nebyla žádné pitíčko ani jídlo.

Já: Aha. Tak to proto. A do toho břicha teda se dostala jak?

V: Nevím. Prostě ji donesla vrána a nevím.

Já: Do toho břicha ji donesla vrána? A tebe taky?

V: Jo.

Já: Jo aha.

V: Aj Marečka.

Já: Ale ten je kluk, tak toho musel donést někdo jiný.

V: Čáp.

Já: Jo aha. Tak proto. Tak ještě něco tam chceš nakreslit?

V: Ještě to vymaluju a potom tam něco nakreslím.

Já: Dobře, tak ještě vymaluj maminku.

...

V: Ručičky ještě vymaluju.

Já: Ručičky jsou žluté?

V: Jo a třeba i oranžové, třeba žluté. Některé jsou žluté a některé jsou takové oranžové.

Já: Jo? A jaké má mamka vlasy?

V: Takové dlouhé.

Já: A barvu?

V: Černou. A já mám světlou.

Já: Ano, světlou.

V: Mamka říkala, že musím nosit sponečky i culíčky.

Já: Aby ti to nepadalo do očíček, že?

V: Já mám ráda všechny barvy, tak si vyměním jednu za druhou.

Já: Aby tam byly všechny?

V: Jo.

Já: Dobře.

...

Já: Tak a co ještě? Už je to všechno?

V: Já tam ještě něco nakreslím.

Já: Tak už je tam maminka a už je tam i Adélka, že?

V: Jo.

Já: A teď kreslíš co?

V: Nevím.

Já: Co to je?

V: Tam je ten chodník a tady zavazí ten kámen. A tady je veliký kámen a maminka o to zakopne.

Já: A proč o to zakopne?

V: No protože je to velký kámen.

Já: Aha. Tak Viky už je to všechno, už nechceš nic nakreslit ani říct? Všechno?

V: Né všechno, já ti ještě něco chei říct.

Já: Tak říkej.

...

Já: A už teda mi o Adélka nic nepovíš? Ani o mamince?

V: Jo.

Já: Co ještě?

V: Jak se narodila v tom břichu, tak už byla zpátky a až vyroste, tak z ní bude. V Brně už mají Tomáška a on už umí chodit, i když jenom lozil po nožičkách a ona zase zkouší ložit po kolenou a jde jí to.

Já: Aha. Tak to je šikovná. Tak hotovo? Už je to všechno?

V: Ne, není. Ale když se ta Adélka narodila, tak z ní byla takhle veliká jak já a Mareček.

Já: Jo? Ona tak vyrostla? A kdy?

V: Ona je pořád maličká, ale až vyroste.

Já: Aha. A v tom břišku byla teda maličká, nebo rostla?

V: Maličká byla a rostla, ale zkoušela to a nešlo jí to.

Já: Aha. A jak to, že rostla, když tam nejedla a nepila?

V: Nevím.

Já: Nevíš?

V: Ne.

Já: Dobře.

V: Ale až byla z břicha ven, tak jí máma dávala z prsa napít mléko a pak až byla velká a nebyla jak my ani Tomík, tak.. až.. až bude velká, tak se všechno naučí dělat.

Já: Dobře. Tak jo, tak děkuju za obrázek.